ЧЫЛА ЭЛЛАСЕ ПРОЛЕТАРИЙ-ВЛАК, УШНЫЗА!

МАРИЙ КОММУНА

1918 ий 1 октябрь годсек лектеш

КПСС Марий обкомын, МАССР Верховный Советын да Министр-влак Советын органышт

№ 18 (18400) | 1990 ий 21 январь, рушарня | Акше 3 ыр

Марий Эл: тенгече таче эрла

Йошкар-Ола

Слушатель вӱден

КПСС Марий обкомын марксизм-ленинизм университетыштыже слушатель-влакын общественно-политический практикышт тӱҥалын. Тудо тунемме ийын кокымшо пелыштыже эртаралтеш. Шке шотан тыгай экзамен кок отделенийыште «Партийный пропагандын методикыже» предмет дене лчйын.

Университетыште Совет Союзын внешний политикыжым тунемме отделений уло. Тыште кокымшо курсын слушательже Ю. Г. Загайнов группышто деловой модмашым вӱдышӧ «преподаватель» лийын, каҥашыме темат ондай: «Пашаче коллектив, илен да пашам ыштен кертше манын, улшо проблемым кузе решатлыман?» Вес отделенийыште тунемше-влак КПСС-ын культурный политикыжым шымлат, тыштыже кокымшо курс гычак слушатель Л. М. Казанцева деловой модмашым «Коллективыште кугу келшыдымаш шочмо годым тудым кузе сенен лекташ» темылан эртарен. Ондай да пайдале каҥашымаш чылалан келшен.

Ынде черетан занятийым ӱчашымашан йӧн дене эртараш слушатель-влак Ю. В. Абрамов, И. И. Абдулаев ямдылалтыт. Темыже тыгай: «Молодежь да перестройка», «Социалистический идей да революционный перестройка». Эн сай беседым моло группыштат колышташ палемдыме. Вара университетын слушательже-влак республикысе пашаче коллективлашке лекташ шонат.

Л. КОЖЕВНИКОВА.

Морко

У тӱсым налыт

«Совет» колхозышто ял-влаклан у шӱлышым пуышаш верч кӱлын тыршат.

Рӱдӧ илемже — Изи Шӱргӧ ял — палаш дийдымын вашталтын. Механизатор-влакын пӧртышт, йоча сад, столовый да моло оралте у тӱсым пуэныт. Умаште йоҥгыдо да волгыдо у кевыт почылтын. Кызыт спортзалан культура пӧрт чоҥгалтеш. Кортасенгер ялыште у клуб шке омсажым почын. Ынде калыклан яра жапым пайдалын эртараш йӧн кугемын.

Колхоз илыме верымат, моло оралтымат чоҥа. Рӱдӧ илемеш кум пачерым да Ярамарий ялеш ик [illegible]. Тений кум пӧрт ямде лиеш. Изи Шӱргӧ ялеш у пилорамым шындат, туна вӱтам пужен ыштат.

Памашсола йӧршеш ӧрдыжтӧ шинча. Тудо ыжже пыте, калыклан рашам ситараш манын, презе вӱтам чоҥаш тӱҥалыныт. Туштак лучко имньылан ситыше вер лиеш.

А. НИКОЛАЕВ.

Куженер

Илыш-йӱла саемеш

Ял калыкат чапле пӧртыштӧ але пачерыште илынеже, сурт сомылкам куштылгын шуктынеже, паша деч вара могырым кандарынеже да шӱм-чоным пойдарынеже.

Районысо «Маяк» совхозышто мланде пашаеҥ ден вольык ончышо-влакын илыш-йӱлаштым саемдышаш верч шуко ыштат. Тиде пашаште сельсовет исполкомат ӧрдыжеш огеш код.

Пытартыш ийлаште совхозын рӱдӧ илемыштыже — Шорсолаште — коло шым пачеран кум пӧртым, [illegible] кок пачеран кыл пӧртым чоҥымо. Озанлыкын пачерлаштыже 125 еш ила. Тора ялласштат чоҥаш огыт мондо. Памашнурышто лу пӧртым ыштыме, кок уремлан кандаш вӱд колонка уло. Тидыже ӱдырамаш-влаклан моткоч келшен.

В. ПАЙБУЛАТОВ.

Оршанка

Пошкудо кундем гыч

Оршанка ден Кировский областьысе Советский педучилище-влак 20 ий наре ваш келшен илат.

Кодшо ийыште марий студент-влак шке коллегышт [illegible] лийыныт гын, тиде кечылаште пошкудо кундем

Советский

Пашаш ушненыт

«Михайловский» совхозысо Большеникольск отделенийыште Советлаш сайлымашлан виян ямдылалтыт.

Тыште агитационно-пропагандистский центрым почмо. Тудын паша планжым ямдылыме. Агитатор-влак ялласш лектедат, калык депутат-влакым сайлыме шотышто закон нерген беседым эртарат. Агитационно-массовый пашаш З. Г. Мартынова, Г. А. Кирлашева да молат кумылын ушненыт.

Пашаче коллектив-влакын шым представительышт участковый избирательный комиссийын составышкыже ойырымо. Комиссий сайлымашлан ямдылалтеш, тудым сайын эртарен колтышаш верч тырша.

И. ДОМРАЧЕВ.

Калыклан умылтарат

Ӧршӧ сельский культура пӧртыштӧ сайлымаш вашеш агитационно-пропагандистский центрым почмо.

Тушто библиотека вуйлатыше Г. А. Кропотова пашажым сайын шуктен шога. Тудо агитатор ден избиратель-влаклан уголокым сӧрастарен.

«Броненосец «Потемкин» колхозысо партийный организаций центрыш латныл агитаторым пеҥгыдемден. Нуно избиратель-влак коклаште пашам эртарат, сайлымаш нерген законым умылтарат.

Избирательный комиссий РСФСР-ын, Марий АССР Верховный Советын, районный ден сельский Совет-влакын калык депутатышкышт кандидат-влак дене вашлиймашым эртарыме графикым ямдылен.

А. ИВАНОВ.

Звенигово

Самырык-влак ончыктеныт

Культура пӧртыштӧ молодежьын научно-технический творчествыжым ончыктымо выставка эртаралтын. Тудым комсомол райком пелен НТТМ районный центр организоватлен.

Выставкыш пионер пӧрт, кокымшо да кумшо кыдалаш школ-влак, 7-ше СПТУ, «Кожласолинский» совхоз да «Зонд» заводысо технический творчество клуб ныллле утла экспонатым конденыт. Нуным коклаште цвето-музыкальный установка, питаний блок, кид дене пидме изделий, ваза, сувенир, кухньылык ӱзгар да молат лийыныт.

Жюрин кажне экспонатым аклымыж деч вара рашемыш: икымше верым 2-ше кыдалаш школышто

Владимир Ильич ЛЕНИН

1922 ий 4 октябрьысе снимке гыч мемнан ӱмбак ылыжше пешак тыглай, а историйыште кугу деч кугу Ушан Айдеме онча. Онча порын, пуйто ала-мом каласынеже, «Известия» газетым лудмеке, келгын шоналтен, пуйто ала-могай ой-каҥашым пуынеже. Тиде Кугу Айдеме — Владимир Ильич Ленин. Тиде лӱм миллионло еҥлан палыме, тиде лӱм мыланна, совет еҥ-влаклан, эн шерге. Кӧ Москвасе Йошкар площадьыште лийын гын, ужын: тӱжемле шемер Ленинский Мавзолейыш пураш, эн мудрый да эн торалыкым, ончыкылыкым пален моштышо вождь дене вашлияш толын.

В. И. Ленин — научный коммунизмын основоположник-влакын пашаштым да учений ыштым умбакыже шуйышо мыслитель, революционер. Тудо Коммунистический партийым ыштен, шемер калыкым Октябрьский революцийыш кынелтен, у, социалистический государствым шочыктен. Совет властьым увертарен да первый Совнаркомым вуйлатен. Тудо тӱняште шемер калык дек эн чак шоген, мир, социальный прогресс, демократий, социализм верч кучедалын.

В. И. Ленинын илышыже — курымашлык подвиг. Ильич 1924 ий 21 январьыште колен, но тудын пашаже, идейже илат да илаш тӱҥалыт. Илыш нерген шонкалыме годым, партий нерген ойлымо годым, ончыкылык планым каҥашыме годым эреак Лениным шарналтена. Тӱнясе кажне лукыштат Ленинын лӱмжым палат.

Ме таче неле жапыште илена. Но, перестройка корно дене ошкылын, уэш да уэш Владимир Ильич Ленин дене каҥашена, тудын возен кодымо шерганан трудшо-влак гоч мутланена да кугу таум ыштена.

Мемнам тудо порын онча. А каласынеже, витне, эн поро шомакым, тыланынеже пиалым, тазалыкым, сеҥымашым.

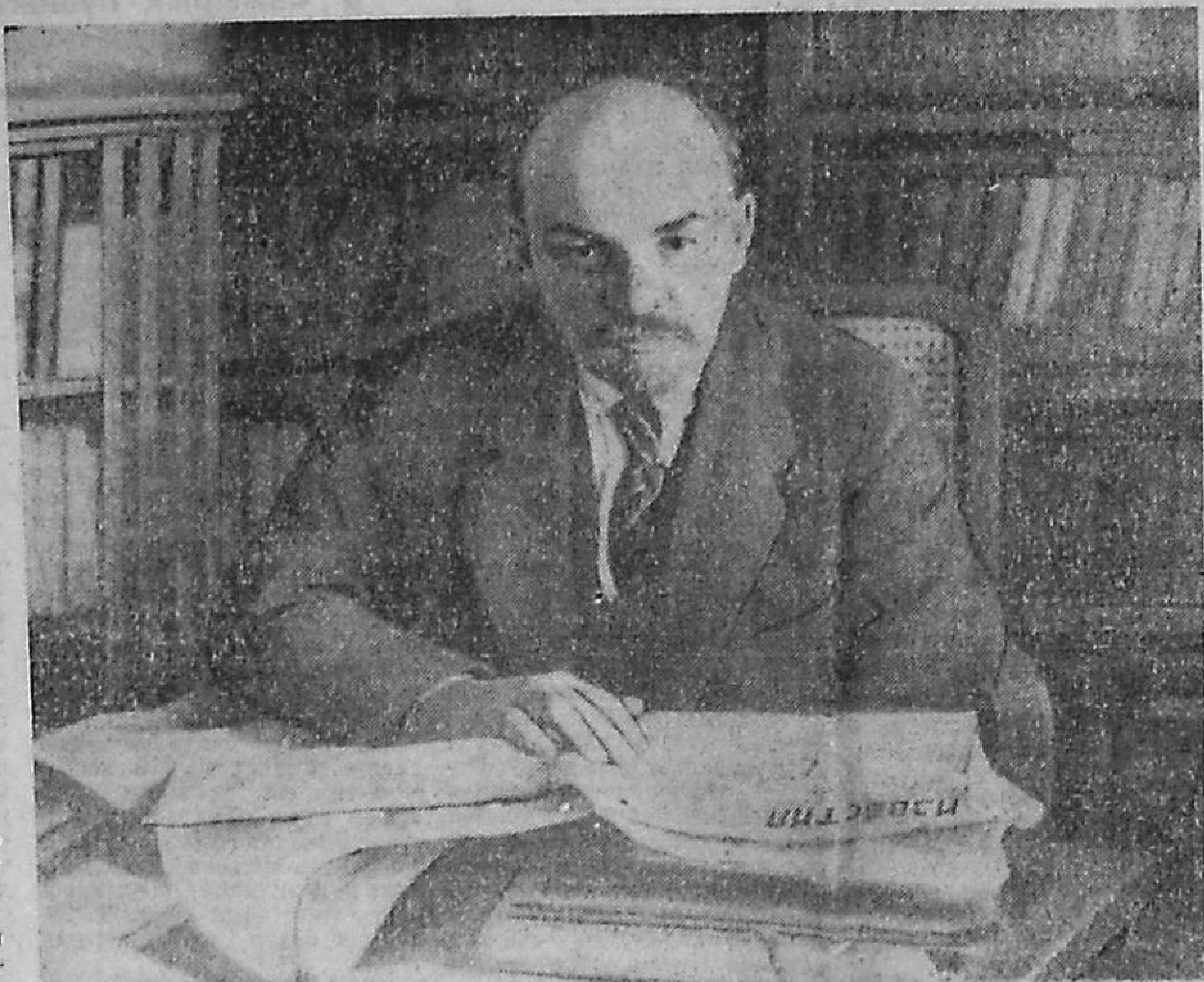

ТАСС-ын фотожо.

М. С. ГОРБАЧЕВЫН иктешлен ойлымыжо

Совещанийым петырыме [illegible] мутым каласынем. Да те мыйым умылыда: молан манаш гын, Кремльысе Кугу дворецыште кок кече жапыште лийше кумда, государственный мутланымашым иктешлымаш, мыйын шонымаште, мемнан кокла гыч кажнышан могырым кугу претензийым ыштыме дене иктак лиеш ыле. Такшым, впечатлений уло, первый ак уло, иктешлымашат уло, да мый лач тидын нерген каласынем ыле.

Мемнан вучымо семынак, тыглай огыл событий лийын. Такшым, пеш кумда мутланымаш лие, тӱҥ шотышто эл кӧргысӧ политикын да эсогыл внешний политикын чыла аспектышт дене, перестройкын чыла тӱҥ корныж[...]

тагастаренам. Да мый ужам: мыланна [illegible] шукыштан логалеш. Да чотак тыршаш логалеш. Мыйын тыгай шонымашем тыште, президиумышто, шинчыше чыла йолташ-влакын шонымашышт дене келшен толеш, очыни. Мом тыште каласыме гын, чыла тидыже лийше мутланымашын содержанийже дене, тудым эртарыме вер дене, жап шот дене да масштабше шотыштат тиде пашашке ушна. Тиде икымше.

Кокымшо. Йолташ-влак, тидыже кӱлешан, шонем: тиде шимом шылтыде викак луктын каласыман мутланымаш лийын, еҥ-влак шкенышт колтымо еҥышт Кремльыште мо нерген ой-[...]

Тыгеракын, тӱҥжӧ кеч-мо [illegible] строика верч шогат. Те калыкын тыгай шонымашыжым тыште каласенда. Мый тыге шотлем: тидыже тендан шонымашда веле огыл, — да те тидын нерген шкеат ойлышда — тиде тыланда тышке, Кремльыш, толаш полномочийым пуышо чыла коллектив-влакын шонымашышт.

Но чылан перестройкын кузе каен шогымыж дене огыт келше. Ме тидым лӱмжылан гына огыл, формально гына огыл, а кӱлеш семын шотыш налына, чыла направлений дене политический выводымат, практический выводымат ышты-[...]

аппаратым, пӱтынь потен[illegible] кылдалтше пашаште партий могырым пеш чот тыршаш кӱлеш. Управлений процесс вучымо семын сай результатым пуыжо манын, порядкым, дисциплиным пеҥгыдемдышашлан законодательный органат лач тыгак ювытылде чылажымат ыштышаш. Экономический ден политический реформа дене келшышын действоватлен, тыгак тошто арсеналысе йӧным кучылтын (молан манаш гын, ме кызыт переходный периодышто улына), правительство калык озанлыкым виктарен шогымо пашам виктарен колтышаш. Сандене ме, йолташ-влак, тидым чын требований семын аклена. [...]

тельство але центрысе сай [illegible] мушо да тӱшеч чыдаланымат нелан лиеш манын шонаш ок лий. Тидым йолташ-влак умылат. Чылан умылат: тыгай шонымаш серьезный огыл. Тидымат умылат: мемнан илышнам сай велышкыла вашталтышашлан ме элыште пашам вес семын ыштышаш улына. Да мый водительын (мыйын шонымаште, тудо Якутий гыч) ойлымыжым дене келшем, тудо тыге каласыш: чын рулитлаш кӱлеш. Пеш чын шонымаш, да мый тидын нерген ойленам... (Совым кырымаш.) Тыланда тиде келша. Но мый ом пале, кузе те совым кыраш тӱҥалында, но айста теат вес семын пашам ыштена да шкен-[...]

гоч мутлан... Мемнам тудо порым онча. А каласымыже, витне, эн поро шонымашым, тылаиныже пиалым, тазалыкым, сеҥымашым.

ТАСС-ын фотожо.

М. С. ГОРБАЧЕВЫН иктешлен ойлымыжо

Совещанийым петырыме годым иктыныр мутым каласынем. Да те мыйым умыледа: молан манаш гын, Кремльысе Кугу дворецыште кок кече жапыште лийше кумда, государственный мутланымашым иктешлымаш, мыйын шонымаште, мемнан кокла гыч кажнынан могырым кугу претензийым ыштыме дене иктак лиеш ыле. Такшым, впечатлений уло, первый ак уло, иктешлымашат уло, да мый лач тидын нерген каласынем ыле.

Мемнан вучымо семынак, тыглай огыл событий лийын. Такшым, пеш кумда мутланымаш лие, тӱҥ шотышто эл кӧргысӧ политикын да эсогыл внешний политикын чыла аспектышт дене, перестройкын чыла тӱҥ корныж дене, социально-экономический да политический ситуаций шотышто, духовный сферысе паша шотышто кугу мутланымаш лие. Сандене Политбюрошто, КПСС ЦК-н Секретариатыштыже ме чылан тидым пеш кӱкшын аклена.

Полташ-влак, тидыже поснак кӱлешан: тыге чучеш, пуйто тиде мутланымаш Калык депутат-влакын кокымшо съездышт деч эстафетым налын да элыште лийын шогышо реальный процессым да реальный положенийым умылымашым чотак келгемден. Кызыт партийын Центральный Комитетше шкенжын ответственностьшо дене келшышын, обществын политический авангардше семын КПСС-ын шуктен толмо пашаж дене келшышын, да законотворческий орган семын Верховный Совет, да правительство кокымшо Съездын чыла приниматлымыжым да калык депутат-влакын луктын каласымыштым тӱрыснек илышыш пуртышаш верч тыршен пашам ыштат. Мемнан икте-весым шке шонымаш дене палдарымаш моткоч кӱлешан, келге содержанийан пӱтынь мутланымашна тиде пашашке ушна. Кызыт шарлен толшо пӱтынь пашашке кӱлеш ваштaлтышым пуртышашлан ушна.

Нине позиций, луктын каласыме ой кызыт, Верховный Совет пашам ышташ тӱҥалшаш жапыште, моткоч кӱлешан улыт. Верховный Совет перестройка пашам шуктен толмо, экономикыштат, политический системыштат реформым эртарыме шотышто негызлан шотлалтше йодышла дене пунчалым лукташ тӱҥалеш.

Тидыжат моткоч кӱлешан: тиде мутланымаш партий Центральный Комитетын Пленумжо вашеш лийын, тушткыжо партийын XXVIII съездшылан КПСС-ын программный платформыжын проектше каҥашалташ тӱҥалеш. Мый, моло йолташ семынак, выступлений-влакым колыштым, мо мылам уже палыме, мом проектыш пуртымо, мом ме возена гын, чыла тидын дене таҥастаренам. Да мый уже: мыланна эше шуко пашам ышташ логалеш. Да чотак тыршаш логалеш. Мыйын тыгай шонымашем тыште, президиумышто, шинчыше чыла йолташ-влакын шонымашышт дене келшен толеш, очыни. Мом тыште каласыме гын, чыла тидыже лийше мутланымашын содержанийже денат, тудым эртарыме вер денат, жап шот денат да масштабше шотыштат тиде пашашке ушна. Тиде икымше.

Кокымшо. Йолташ-влак, тидыже кӱлешан, шонем: тиде нимом шылтыде викак луктын каласыман мутланымаш лийын, еҥ-влак шкенышт колтымо еҥыштын Кремльыште мо нерген ойлымыштым ужыт, колыт да, мыйын шонымаште, кӱлеш семын аклат. Шке шонымашым викак раш почын каласыме шӱлыш лийын. Конешне, мом тыште ойлаш, мутланымаш моткоч пеҥгыдын йодмо шӱлышан лийын, центр, республика-влак лӱм дене, верысе орган-влакын — партийный, озанлык, совет орган-влакын — пашашт шотышто кугу критический замечанийым луктын каласыме.

Мый тыге шонем: поснак кызыт, кунам чыла регионышто тургыжланымаш шижалтеш, нелылык, решатлышаш проблема шуко уло, тыгай мутланымаш вес семын эртенат огеш керт ыле.

Ме тиде мутланымаш гыч выводым ыштена: да, шемер-влак перестройка верч шогат, тидым ме эше ик гана шижын шуктышна. Да тидыже моткоч кӱлешан, йолташ-влак: тиде — Центральный Комитетлан, Верховный Советлан, правительстволан поддержка. Молан манаш гын, мемнан ыштен толмо тура савыртышым умылымаш да поддержка деч посна — реальный политический поддержка да паша дене поддерживатлыме деч посна — ыштен шукташ огеш лий.

Да тидыже мыланна пашаште ӱшаным кугемда, перестройка пашам шуктен толаш кугу вийым пуа. Но тыгодымак ме тидымат шижына: перестройкым поддерживатлышыла, кызыт, эн ончычак чылан политикыш савырнат, а экономистыш гын, чылан савырненыт. Ондак ниго экономика дене интересоватлалтын огыл: пуыза ресурсым, а ме ыштена, шоненыт.

Келге, серьезный мутланымаш лие. Шылташ огына тӱҥал, южо вере, кокланже тудо эртыше жапысе производственный совещанийым ушештарен. Но мый эсогыл тидыжым кызытсе ситуацийыште тыге аклем: южо вере, очыни, управлений пужлен, сандене пашам тӧрлаш да пашам ышташ мешайыше иктаж-могай йодышлан вниманийым ойыраш центрлан темлаш манын еҥ-влак тыгай шонымашым мемнан дек шукташ шоненыт.

Тыгеракын, тӱҥжӧ кеч-мо гынат тыште: еҥ-влак перестройка верч шогат. Те калыкын тыгай шонымашыжым тыште каласенда. Мый тыге шотлем: тидыже тендан шонымашда веле огыл, — да те тидын нерген шкеат ойлыйда — тиде тыланда тышке, Кремльыш, толаш полномочийым пуышо чыла коллектив-влакын шонымашышт.

Но чылан перестройкын кузе каен шогымыжо дене огыт келше. Ме тидым лӱмжылан гына огыл, формально гына огыл, а кӱлеш семын шотыш налына, чыла направлений дене политический выводымат, практический выводымат ыштышашлан шотыш налына. Ты шотышто те ӱшанен кертыда. Элысе шемер-влакын тыгай требованийышт центрын практический пашашкыже шыҥдаралтше манын, ме чылажымат ышташ тӱҥалына.

Мый тидын почеш чыла выступленийыште йоҥгалтше тургыжланымашым палемдынем ыле. Полташ-влак политический реформым, радикально-экономический реформым поддерживатлат, тугай процесс-влакым поддерживатлат, могайышт кумда гласностьлан, чылажымат калык ончылно ыштымылан эҥертат, могайышт позицийым таҥастарен ончаш, элыште моральный атмосфера нерген шонкалаш йӧным пуат. Чыла тидым поддерживатлышыла, мый йолташ-влакын келшен илаш шоныдымыштым ужам да тидым тыге умылем: лушкыдылык улмо дене, икшырымын огыл вияҥ толмын палдырнымыж дене, элыште экономикым веле огыл, общественный процессымат виктарен шогымаште улшо ситыдымаш дене келшен илаш огына тӱҥал. Южо вере положений пӱсемеш, а нацийвлак кокласе отношений дене кылдалтше сферыште положений тугайыш савырнен, эсогыл уже пӱтынь элым тургыжландара. Центр выводым ыштыже да тиде поддержкылан (а ме ӱшанена: тыгай поддержкыже лиеш) эҥертен, тудо ситуацийым сай велышкыла пеҥгыдын ваштaлтен толжо манын требоватлымым мый чынлан шотлем. Мый тышкак пуртем порядкым ыштыме, озадымылык койышым пытарыме да преступность ваштареш чот кучедалаш кӱлмӧ йодыш-влакым.

Сандене тыште тургыжланен ойлымат — мыланна элысе чыла шемер-влакын требованийышт. Мый кызыт кырча-марча йодыш нерген ом ойло. Тидыже теве мом ончыкта: перестройка пашам чараклыше, тыгакат куштылго огыл илышым эшеат нелемдыше уда явлений ваштареш обществым кынелтышашлан калык дене, общество дене ыштыме пашаште, массовый информацийын средствыже-влакым, партийын пӱтынь идеологический аппаратым, пӱтынь потенциалжым кучылтмо дене кылдалтше пашаште партийын могырым пеш чот тыршаш кӱлеш. Управлений процесс вучымо семын сай результатым пуыжо манын, порядкым, дисциплиным пеҥгыдемдышашлан законодательный органат лач тыгак ювате чылажымат ыштышаш. Экономический ден политический реформа дене келшышын действоватлен, тыгак тошто арсеналысе йӧным кучылтын (молан манаш гын, ме кызыт переходный периодышто улына), правительство калык озанлыкым виктарен шогымо пашам вияҥден колтышаш. Сандене ме, йолташ-влак, тидым чын требований семын аклена, тудо чынже денак илышыш пурталтшаш.

Мый тыге шонем, кызыт — а тидыжым Калык депутат-влакын II съездышт да пашазе классын, крестьянствын, интеллигенцийын представительыштын Всесоюзный совещанийыштыш лийше мемнан мутланымашна ончыктен — тидым умылымаш уло: мемнан экономический стратегийнам илышыш пуртен толмаште экономикым калыкын социальный йодмашыже, тудын илыш дене чак кылдалтше йодмашыж дек утларак мелын да писынрак савырымашке виктаралтше линийым умбакыже шуйышаш улына. Тыге каласымыже кочкыш продуктым ситарыме, илыме верым ыштыме, рынкым пойдарыме йодыш дене чак кылдалтеш.

Ме лач тидымак ышташ тӱҥалына. Порядкым утларак пеҥгыдемдаш, поснак спекулятивный элемент-влак ваштареш кучедалмаш шотышто порядкым утларак ышташ требоватлымым мый да руководствысо йолташем-влак лач тыгак аклен вашлийынна. Тыгай элемент-влак дефицит дене, рынкыште лийше нелылык дене пайдаланен, кӱсеныштым овартат. Тыште йолташ-влак тидын нерген пеш чот палемден ойлышт. Мый тыште вес подходын смыслже денат келшынем ыле: центр чоя сура дене тӱкылен шындыме аламогай клат огыл, сай правительство але центрысе сай еҥ-влак гоч сравотым кычал муаш да тӱшеч чылажымат налаш лиеш манын шонаш ок лий. Тидым йолташ-влак умылат. Чылан умылат: тыгай шонымаш серьезный огыл. Тидымат умылат: мемнан илышнам сай велышкыла ваштaлтышашлан ме элыште пашам вес семын ыштышаш улына. Да мый водительын (мыйын шонымаште, тудо Якутий гыч) ойлымыж дене келшем, тудо тыге каласыш: чын рулитлаш кӱлеш. Пеш чын шонымаш, да мый тидын нерген ойленам... (Совым кырымаш.) Тыланда тиде келша. Но мый ом пале, кузе те совым кыраш тӱҥалыда, но айста теат вес семын пашам ышташ да шкендан пашаче коллективыштыда порядкым ышташ тӱҥалза. (Совым кырымаш.) Сай. Вот тиде пеш сай. Тугеже паша ушна.

Те гына титакан улыда, манмыла, уже шуко ыштыме, а те тидын дене огыда пайдалане манын ойлаш тӱҥалына гын, чын ок лий, шонем. Пашаже тыште огыл. Тиде процесс, тудо кӱшнат, кокла эшелонлаштат, да поснак решатлыше звеношто — пашаче, производственный коллективлаште — каен шогышаш.

Ынде перестройка паша писемаш тӱҥалеш, шонем, молан манаш гын, ынде центр пойдаралтше уш-акыл дене, кугурак шинчымаш дене, утларак кугу компетентностьым ончыктен пашам ышташ тӱҥалын, пашаче коллектив-влак велымат вашеш куатлын поддержатлыме шижалтеш. Тидыже моткоч кӱлешан. Да мыланна митингым эртарыме, йол дене тавыме, совым кырен темдалаш тӧчымӧ да тулеч моло йӧным кучылтмо корно дене огыл, а тыгай конструктивный корно дене каяман. Чын каласышт: чыла тыгай ӧрдымӧ койыш шентелан кодеш, да тудын дене чеверласыман. Тӱҥжӧ — тӱшка вий дене, иктып чак чумырген, перестройка пашам писемден колтышашлан, практический пашам ыштышашлан ончыко каяман.

(Мучашыже 3 стр.).

БАКУ ОЛАШТЕ ЧРЕЗВЫЧАЙНЫЙ ПОЛОЖЕНИЙЫМ УВЕРТАРЫМЕ НЕРГЕН

СССР Верховный Совет Президиумын УКАЗШЕ

Баку олаште положений чот нелеммылан, преступный экстремистский вий-влакын, шуко вере порядкым пудыртылын, вийым кучылтын, закон почеш пашам ыштыше государственный органлам власть деч кораҥдаш тӧчымыштлан кӧра да граждан-влакын безопасностьыштым аралышашлан СССР Верховный Совет Президиум, СССР Конституцийысе 119 статьян 14 пунктшылан эҥертен, **пунчалеш:**

1990 ий 20 январь гыч Баку олаште чрезвычайный положенийым увертараш, СССР Верховный Совет Президиумын 1990 ий 15 январь годсо Указшын вийжым тудын территорийышкыже шараш.

СССР Верховный Совет Председатель М. ГОРБАЧЕВ.

Москва, Кремль. 1990 ий 19 январь.

...дымын ваштaлтын. Механизатор-влакын пӧртышт, йоча сад, столовый да моло оралте у тӱсым пуэныт. Ӱмаште йоҥгыдо да волгыдо у кевыт почылтын. Кызыт спортзалан культура пӧрт чоҥалтеш. Кортасенер ялыште у клуб шке омсажым почын. Ынде калыклан яра жапым пайдалын эртараш йӧн кугемын.

Колхоз илыме верымат, моло оралтымат чоҥа. Рӱдӧ илемеш кум пачерым да Ярамарий ялеш ик пӧртым ... Тений кум пӧрт ямде лиеш. Изи Шӱргӧ ялеш у пилорамым шындат, туна вӱтам пужен ыштат.

Памашсола йӧршеш ӧрдыжтӧ шинча. Тудыжым пыте, калыклан пашам ситараш манын, пресе вӱтам чоҥаш тӱҥалыныт. Туштак лукко имньылан ситыше вер лиеш.

А. НИКОЛАЕВ.

...илышыжым, сурт сомылкам куштылгын шуктышыжым, паша деч вара могырым кандарышыжым да шӱм-чоным пойдарышыжым.

Районысо «Маяк» совхозышто мланде пашаеҥ ден вольык ончышо-влакын илыш-йӱлаштым саемдышаш верч шуко ыштат. Тиде пашаште сельсовет исполкомат ӧрдыжеш огеш код.

Ытартыш ийлаште совхозын рӱдӧ илемыштыже — Шорсолаште — кок ... кум пачеран ... пӧртым, кок пачеран кум пӧртым чоҥымо. Озанлыкын пачерлаштыже 125 еш ила. Тора яллаштат чоҥаш огыт мондо. Памашнурышто лу пӧртым ыштыме, кок уремлан кандаш вӱд колонка уло. Тидыже ӱдырамаш-влаклан моткоч келшен.

В. ПАЙБУЛАТОВ.

...калык депутатыш кандидат-влак дене вашлиймашым эртарыме графикым ямдылен.

А. ИВАНОВ.

Оршанка

Пошкудо кундем гыч

Оршанка ден Кировский областьысе Советский педучилище-влак 20 ий наре ваш келшен илат.

Кодшо ийыште марий студент-влак шке коллегышт дене уна лийыныт гын, тиде кечылаште пошкудо кундем гыч унам Оршанкыште вашлийыныт. Советский педучилищын нылле еҥан делегацийжым директор В. С. Тихомиров вуйлатен.

Икымше кечыште уна ден оза-влак спортивный таҥасымашым эртареныт. Вара, ӱстел йыр погынен, педагогический образованийыште улшо проблемым каҥашеныт. Вашлиймашын культурный программыжат сай ыле. Кас мучко руш, марий муро ден сем йоҥгеныт.

Эрлашыжым педагог ден тунемше-влак, ече ӱмбак шогалын, эстафетыш лектыныт. Кок училищын коллектившат иктай чолгалыкым да усталыкым ончыктеныт. Тыгай вашлиймаш, мутат уке, пайдам конда. Туныктымо пашам саемдаш, пайдале опыт дене палыме лияш йӧным пуа.

В. ЯНАЛОВ.

Звенигово

Самырык-влак ончыктеныт

Культура пӧртыштӧ молодежьын научно-технический творчествыжым ончыктымо выставкым эртаралтын. Тудым комсомол райком пелене НТТМ районный центр организоватлен.

Выставкыш пионер пӧрт, кокымшо да кумшо кыдалаш школ-влак, 7-ше СПТУ, «Кожласолинский» совхоз да «Зонд» заводысо технический творчество клуб нылле утла экспонатым конденыт. Нуно коклаште цвето-музыкальный установка, питаний блок, кид дене шидме изделий, ваза, сувенир, кухньылык ӱзгар да молат лийыныт.

Жюрин кажне экспонатым аклымыж деч вара рашемын: икымше верым 2-шо кыдалаш школышто тунемше Марат Гарифуллин налын. Художественный творчествыште Азат Савинов (2-шо школ) ойыртемалтын. Тудо сылне вазым ыштен.

Тунемше-влак В. Мясниковын, А. Майковын, Ю. Охотинын, А. Сафроновын да молынат пашашт кӱкшын аклалтын.

Н. МАЛЫГИН.

Изиланат, кугуланат

Полупроводник прибор заводышто промышленный продукций дене пырля калык кучылтмо сатумат шагал огыл луктыт. Чылажат электроника системан улыт.

Тыгай сатум лукташ 32-шо цехын коллектившылан ӱшаныме. Пашазе-влак тиде ӱшаным сайын сулен толыт. Нуно шке продукцийышт дене икшывымат, кугыеҥвлакымат куандарат. Тыште ямдылыме электронный «Малыш» тир да шагат-брелок кевыт шӧрлыкыштӧ пуракаҥ огыт кий, кондымо семынак налын пытарат. Ӱмаште, мутлан, цех брелокым гына коло тӱжемым ужалымашке колтен.

А тений у продукцийым — мӧҥгыштӧ кучылташ йӧршӧ компьютерым — лукташ тӱҥалыт. Кызыт у пашалан кӱлын ямдылалтыт. Ӱшанена, компьютерат калыкын кумылжым савыра.

Снимкылаште: цехын уста регулировщикше Станислав Владимирович Попов, цехын продукцийже — шагат-брелок.

И. Речкинын фотожо.

ОКРУЖНОЙ ИЗБИРАТЕЛЬНЫЙ КОМИССИЙЛАШТЕ

Кандидатлан регистрироватлыме

РСФСР калык депутатыш сайлыме шотышто 838-ше №-ан Волжский территориальный избирательный округысо окружной избирательный комиссий 18 январьысе заседанийыштыже РСФСР калык депутатыш кандидатым ойырымо нерген СССР научный ден инженерный общество-влак ушемысе Марий областной организаций правленийын пленумын протоколжым ончен лектын да «РСФСР калык депутат-влакым сайлыме нерген» РСФСР Законын 33-шо статьяж негызеш тиде избирательный округ деч РСФСР калык депутатыш кандидатлан А. М. Горький лӱмеш Марий политехнический институтын профессоржо, ял озанлык наука доктор, 1928 ийыште шочшо, КПСС член, Йошкар-Олаште илыше Иван Алексеевич АЛЕКСЕЕВЫМ регистрироватлен.

Окружной избирательный комиссий.

Марий АССР Верховный Советын калык депутатше-влакым сайлыме шотышто окружной избирательный комиссий-влак Марий АССР Верховный Совет калык депутатыш кандидатлан тыгай еҥ-влакым регистрироватлыме нерген увертареныт:

13-шо №-ан Сомбатхей избирательный округышто

Анатолий Иванович КУСТОВЫМ. Тудо 1947 ийыште шочын, Йошкар-Оласе механический заводын директоржылан ышта, КПСС член, Йошкар-Олаште ила;

Владимир Николаевич УТКИНЫМ. Тудо 1954 ийыште шочын, «Марийгражданстрой» объединенийысе 17-ше №-ан озанлык расчетан СМУ-н линейный механикшылан ышта, беспартийный, Йошкар-Олаште ила.

14-ше №-ан Заречный избирательный округышто

Галина Ивановна СОЛОВЬЕВАМ. Тудо 1947 ийыште шочын, искусствовед, беспартийный, Йошкар-Олаште ила;

Борис Григорьевич РУМЯНЦЕВЫМ. Тудо 1930 ийыште шочын, Йошкар-Оласе искусственный коваште заводын директоржылан ышта, КПСС член, Йошкар-Олаште ила.

18-ше №-ан Тельманский избирательный округышто

Николай Иванович ВАСИНЫМ. Тудо 1954 ийыште шочын, горбольницын отделенийжым вуйлатышылан ышта, КПСС член, Йошкар-Олаште ила;

Геннадий Харитонович ЗАБОЛОТСКИХЫМ. Тудо 1941 ийыште шочын, республиканский йоча больницын отделенийжым вуйлатышылан ышта, беспартийный, Йошкар-Олаште ила.

23-шо №-ан Кирзаводский избирательный округышто

Зинаида Григорьевна ПОРФИРЬЕВАМ. Тудо 1941 ийыште шочын, ремзаводышто шлифовщицылан ышта, беспартийный, Йошкар-Олаште ила.

Алексей Иванович ТАНЕРОВЫМ. Тудо 1954 ийыште шочын, служащий, КПСС член, Йошкар-Олаште ила.

25-ше №-ан Кундыш избирательный округышто

Николай Григорьевич БЕДРИЦКИЙЫМ. Тудо 1939 ийыште шочын, служащий, КПСС член, Сурок поселкышто ила;

Гаврил Гаврилович ИБРАЕВЫМ. Тудо 1938 ийыште шочын, КПСС обкомын идеологический отделжым вуйлатышын заместительжылан ышта, КПСС член, Йошкар-Олаште ила;

Владимир Васильевич ТАРКОВЫМ. Тудо 1940 ийыште шочын, «Марийскстройматериал» объединенийын генеральный директоржылан ышта, КПСС член, Йошкар-Олаште ила.

72-шо №-ан Помар избирательный округышто

Аркадий Арсентьевич БОГДАНОВЫМ. Тудо 1940 ийыште шочын, «Ял увер» райгазет редакторын заместительжылан ышта, КПСС член, Волжский районысо Кусола ялыште ила;

Юрий Михайлович ГОЛОВУНИНЫМ. Тудо 1958 ийыште шочын, Волжский райпо правленийын председательжылан ышта, КПСС член, Волжск олаште ила;

Сергей Алексеевич ИВАНОВЫМ. Тудо 1959 ийыште шочын, Волжский районысо «За коммунизм» колхозышто парткомын секретарьжылан ышта, КПСС член, Помар селаште ила;

Николай Алексеевич МИЧУКОВЫМ. Тудо 1947 ийыште шочын, Волжский РОВД начальникын заместительжылан ышта, КПСС член, Приволжский поселкышто ила;

Валерий Иванович НИКИТИНЫМ. Тудо 1949 ийыште шочын, «Волжский» совхозын директоржылан ышта, КПСС член, Волжск олаште ила.

95-ше №-ан Суслонгер избирательный округышто

[illegible]

96-шо №-ан Шоленгер избирательный округышто

Станислав Михайлович НИЛОВЫМ. Тудо 1946 ийыште шочын, «Марийглавснаб» начальниклан ышта, КПСС член, Йошкар-Олаште ила;

Геннадий Семенович ПЕТРОВЫМ. Тудо 1940 ийыште шочын, Марий АССР Министр-влак Совет председательын заместительжылан ышта, КПСС член, Йошкар-Олаште ила.

97-ше №-ан Килемар избирательный округышто

Олег Анатольевич ДМИТРИЕВЫМ. Тудо 1955 ийыште шочын, коммунальный озанлык шуко отраслян предприятийын начальникшылан ышта, КПСС член, Килемар поселкышто ила;

Сергей Павлович ЗИНЧЕНКОМ. Тудо 1959 ийыште шочын, рӱдӧ райбольницын тӱҥ врачшылан ышта, КПСС член, Килемар поселкышто ила;

Геннадий Михайлович ТАНАЕВЫМ. Тудо 1951 ийыште шочын, КПСС Килемар райкомын первый секретарьжылан ышта, КПСС член, Килемар поселкышто ила.

112-шо №-ан Азаново избирательный округышто

Михаил Михайлович ГОЛУБЕВЫМ. Тудо 1938 ийыште шочын, Медведево районысо «Азановский» совхозын директоржылан ышта, Азаново селаште ила;

Александр Иванович КАЛЯМШИНЫМ. Тудо 1962 ийыште шочын, Марий совхоз-техникумысо производственный участкын начальникшылан ышта, КПСС член, Медведево районысо Ежово селаште ила;

Валерий Алексеевич НИКИТИНЫМ. Тудо 1945 ийыште шочын, Марий совхоз-техникумын директоржылан ышта, КПСС член, Медведево районысо Ежово селаште ила.

116-шо №-ан Миткан избирательный округышто

Василий Александрович КУКАРИНЫМ. Тудо 1938 ийыште шочын, КПСС Медведево райкомын первый секретарьжылан ышта, КПСС член, Йошкар-Олаште ила.

128-ше №-ан Пектубай избирательный округышто

Евгений Васильевич ВАСИЛЬЕВЫМ. Тудо 1936 ийыште шочын, КПСС У Торъял райкомын первый секретарьжылан ышта, КПСС член, У Торъял поселкышто ила;

Виталий Анатольевич ЕГОШИНЫМ. Тудо 1949 ийыште шочын, У Торъял районысо Масканур тичмаш огыл кыдалаш школын директоржылан ышта, КПСС член, Масканур ялыште ила;

Виктор Сергеевич ПАНКРАТОВЫМ. Тудо 1953 ийыште шочын, калык депутат-влак Кремленко сельский Совет исполкомын председательжылан ышта, КПСС член, У Торъял районысо Пектубай селаште ила;

Иван Николаевич ЯТМАНОВЫМ. Тудо 1959 ийыште шочын, калык депутат-влак Шура сельский Совет исполкомын председательжылан ышта, У Торъял районысо Шура ялыште ила.

129-ше №-ан Тошто Торъял избирательный округышто

Василий Гаврилович БЛИНОВЫМ. Тудо 1956 ийыште шочын, У Торъял районысо «Урал» колхозышто арендный мехотрядым вуйлата, КПСС член, Токтарсолаште ила;

Александр Яковлевич ЕГОШИНЫМ. Тудо 1949 ийыште шочын, У Торъял районысо «Прогресс» колхозын председательжылан ышта, КПСС член, Тошто Торъял селаште ила;

Анатолий Леонидович ПУЗЫРНИКОВЫМ. Тудо 1950 ийыште шочын, У Торъял районысо «Толмань» колым ашныме совхозын директоржылан ышта, КПСС член, Овалже ялыште ила.

132-шо №-ан Марково избирательный округышто

Владимир Николаевич ЛУКОЯНОВЫМ. Тудо 1953 ийыште шочын, Оршанка районысо «Прожектор» совхозын тӱҥ агрономжылан ышта, КПСС член, Марково ялыште ила;

Петр Федорович ПОЛЯНИНЫМ. Тудо 1942 ийыште шочын, калык депутат-влак Оршанка районный Совет исполкомын председательжылан ышта, КПСС член, Оршанка поселкышто ила;

Василий Анатольевич СМИРНОВЫМ. Тудо 1953 ийыште шочын, Оршанка район, Мичурин лӱмеш колхозын гаражшым вуйлатышылан ышта, беспартийный, Кугунур селаште ила.

140-ше №-ан Сердыж избирательный округышто

Виталий Иосифович РОМАНОВЫМ. Тудо 1931 ийыште шочын, Марий АССР Верховный Совет Президиумын председательжылан ышта, КПСС член, Йошкар-Олаште ила;

Даль Габдуллович ШАГИАХМЕТОВЫМ. Тудо 1947 ийыште шочын, «Марагропромснаб» объединений председательын заместительжылан ышта, КПСС член, Йошкар-Олаште ила.

141-ше №-ан Чылдемыр избирательный округышто

Василий Иванович ВАСЕЕВЫМ. Тудо 1950 ийыште шочын, Шернур районысо «Коммунар» колхозын сбснам ашныме комплексшын начальникшылан ышта, КПСС член, Шоленгер ялыште ила;

Борис Аркадьевич КУЗЬМИНЫМ. Тудо 1957 ийыште шочын, Шернур районысо Койсола пеле кыдалаш школ...

ШИНЧЫМЕ УКШЫМ РУЭНА

ШУКЕРТЕ огыл Ильинкыште чодыра озанлык предприятий шочын. Тудо чодырам руаш да ужар поянлыкым шотыш кондаш ышталтын. Умаште леспромхозын руышаш лесосекыже 88 тӱжем кубометр лийын. Район мучко деловой чодыра ик миллион наре кубометр кодмым шотыш налаш гын, руышо-влакын пытартыш пушеҥге верч кунам кучедалаш тӱҥалмыштым шотлен лукташ неле огыл.

Чодырам йӧрыктен оптышаш верч кызытат тавалат, манаш лиеш. Делянкылаште иман пушеҥге кодын огыл манам гын, йоҥылыш ом лий. Тыгай чодыра эше кумло процент але тылеч шагалрак уло маныт. Пӱнчӧ ден кож пытен шуын. Но ынде кӱжгырак куэ ден шопкежат шуэмыныт. Нуно Хорошавино лесоучасткын кӱлешыжланат огыт сите.

Оршанка велнат ожно пич чодыра гӱжлен маныт. Ӱшанымылат огеш чуч. Руышо-влак чыла кугу да чапле пушеҥгым шерге дене шерме гай удырал налыныт. Кызыт корабль мачтылан йӧршӧ кож-влак шогымо верым кечывалым тул дене от му. Ондак кавам «чараклен» шогышо кож да пӱнчӧ нерген муро шочын. Ынде «млан-дын шодыжо» лӱмеш поминкам ышташ гына кодын. Йырым-ваш озадымылык озалана. Тидын годымак руышын пеҥгыде кидше гыч товар ок мучышто, чаманыде «чӱнга».

Районышто ужар поянлыкым ончен куштымо раш план уке. Самырык пушеҥгым пионер ден пенсионер-влак гына шынден толашат, манаш лиеш. Тыштат «кампаний» дене серлагат. Тыге мландыш тӱнчыгышӧ але иланыдыме озымым гына кереден кодат. Нуным кокла гыч мынярже ылыжеш? Посадке кузе кушкеш? Корабль мачтылык пушеҥге лийын шуыт мо? Нине йодыш иктаж-кӧм тургыжландара мо?

Но теве мо' эн шучкыжо. Ме чылан умылена: ужар поянлыкна вӱд дене шолым волтымо годым шуко йомын да йомеш, пила куштыраш савырнен да савырна, эл деч ӧрдыжкӧ тара семын, колготкым да тамакым алмаштен налаш кая. Но ме нимӧм ышташ шотым огына му. Палена, пушеҥгым таче шынден, эрла руаш йӧршым куштен шогалташ огеш лий. Но садак чодырам кушмыж деч коч руат.

Ильинкысе предприятийыштак ӱшандарат, пуйто шушо да чот шушо пушеҥге эше ятыр. Чын, тыште кодшо ийын кудло тӱжем кубометр чодырам ямдыленыт. Тышеч латкум тӱжем кубометржe гына районеш кодын. Но пашаже тыште веле огыл. Оршанка райсовет исполком

◆ **Чодыраште озадымылыклан озаланаш пуыман огыл**

◆ **Районышто ужар поянлыкым ончен куштымо раш план уке**

◆ **Самырык пушеҥгым делянкеш тошкен-руэн кодат**

председательын заместительже Т. И. Ушакова кочо чон дене ойла, пуйто пуымо план мыняр кугурак, исполкомлан тунар пайдалырак. Молан? Верысе бюджетыш мо-гынат логалеш. Но тидын годымак исполком леспромхозлан самырык чодырам шындаш кӱштен ок керт.

Тыгай йодышым предприятий вуйлатыше-влаклан пуымо ыле, но тудо вашмут деч посна кодын. Руымо паша ончык лектеш гын, нуно мом каласен кертыт? У чодырам ончен куштышашлан корным ышташ кӱлеш, тиде пашам палыше еҥ-влак, средства кӱлыт. Исполкомын комиссийже тиде йодышым каҥашаш ятыр гана погынен, чодыра пашаеҥ-влакымат ик гана веле огыл ӱжмӧ. Но пушеҥгым шындыме да ончен куштымо шотышто ик ойыш шуын огытыл. Тунам исполком темлен: чодырам ойыркален руаш тӱҥалаш, а тиде жапыште тудо кугу кумдыкыштыжо тек каналта, самырык пушеҥгылан кеч изиш нӧлталташ эрык лиеш. Тыштат ик ойыш шуын кертын огытыл.

1993 ийыште чодыраште ревизийым ыштымым вучат. Тамара Ивановна тиде ревизийын «чодыра йӧршеш уке» манын каласен кертмыж деч лӱдеш. Миллион кубометр уло манмылан ӱшанаш неле. Чодыран «озаже-влак» шке пашаштым ыштенак ыштат. Нунын велыште план, государствын интересше. Эн сайжым руэн наҥгаят. Кодшыжо, эше йӧршыжӧ, тошкалтшуралт йомеш. Мемнан чодыра озанлыкыште отходым кучылтшо предприятий йӧршеш уке. Чодырам курым дене руэна, тиде жапыште тыгай предприятийым ышташ кӱлмӧ нерген неужели ик вуйлатышынат ушышкыжо пернен огыл?

Отходдымо технологий кӱлмӧ нерген кутыренак эрталтеш. Колхоз ден совхоз-влакат шке чодыраштым пайдалынрак кучылтшаш верч огыт тырше. Шуко просекыште йӧрлшӧ пушеҥге изирак эллам ырыкташ ситыше кия. Верысе калык тыгайым ынде огешат ончал, тудлан шогышо пушеҥгым руаш пу. А вет кажне озанлыкыште техника улмо ӱмбач йӧрлшӧ пушеҥгым чумыраш да кучылташ неле огыл. Но тидым огыт ыште.

«Шӱкшакым погкалаш — йыдалым ыштен ужален илена мо? — маныт. — Монча конташ пӱнчӧ пуым кышкыде, тудо монча мо? Пӱнчӧ пуш — вот тиде да!». А чодыраште шукертсек нужна пуш шарлыме нерген шоналташ огына ярсе. Да руэна. Иман чодырам цемент дене вашталтена да миллион теҥгеаш вӱтам бетон дене нӧлтена. Презе-влак кылментӱҥын шогат, каварат. Кӧлан олым олмеш чапле пушеҥгым оптен колтена. Тӱняр тӱр гыч сезонник-влакым ӱжына. Нуным деч вара чодыраште пуйто сар каен. Нунылан руымо кубометр кӱлеш. Самырык пушеҥгым ончен кушташ кӱлмӧ нерген огыт шоналте. Да кӧ шоналтаже? Кӧлан кӱлешыже? Чодыра кок илышна шуйнымо жап наре кушкеш маныт. Тугеже кӧ мемнан почеш илаш тӱҥалеш, тек тудо шында. Тыге ме йомына. Тыгай шонымаш лийшашак огыл.

Опытан, ужар поянлыкым чаманыше лесник-влак шукертак кошаргеныт. Нуным кордонла гыч участкылаш илаш луктыныт. Пашадар изи. Сандене чодыран эн лишыл таҥже-влак коклаште яндар чонанже шагал кодын. Икте пошкудылан мончаш олташ ик-кок кожым руаш пуа, весе ныл-вич пушеҥгым утым клеймитла, кумшо трелеватлыме годым тошкен-шурен кодымо самырык чодырам ужеш гынат, шинчам петыра, нылымше йӧрлшӧ пушеҥге изи кушкыл-влакым пызырымым огеш уж... Тыге поянлыкна шинча ончылно шула. Моторан пила, кугу лектышан техника дене чодырам тыге пытарат.

Руэн налме кумдыкышто чодырам шындаш нигӧ ок вашке. Тидлан роскот кугу лиеш. Ару, яндар верым йодыт. Теве Оршанка лесоучастке вуйлатыше-влак самырык пушеҥгым верандаш верым... райцентрысе пӱя воктене ойыраш йодыт. Нунылан отчетым пуаш лийже, мольжо керек.

Исполком чоным йӱлалтарыше нине йодышым калык дене каҥашыме шотышто пунчалым луктын. Ик тыгай вашлиймаш Упша ялыште лийшаш. Тудын йырже ожно чодыра гӱжлен. Но кресаньыкым чодыра руышо вашттареш шутыньо дене от лук. Кызыт илыш весе. Закон уло. Но тудыжо кызыт кӧ мом шона, тудым ыштышын могырышто. Чодыра законодательстват уло. Закон вийым налын шогышо кагаз шуко. Нуным лукташ миллион дене кубометр пушеҥгым пытарыме. Но шагалже поянлыкым аралымаште полша.

А товар-пила йӱк чодыраште ок лыплане. Айдеме шке шинчыме укшыжым руэнак руа.

А. САНИН.

Оршанка район.

Газет шылтален.

Мом ыштыме?

Кораксолан ойгыжо

Тыгай вуймутан корреспонденций 1989 ий 12 ноябрьыште печатлалтын ыле. Тушто Куженер районысо «Искра» колхозыш пурышо Кораксола ялысе калыкын нелылыкше нерген ойлалтын.

Калык депутат-влак Куженер райсовет исполкомын председательже **Г. М. Иванов** редакцийлан вашештен:

«Районышто тыгыде яллам вияҥдыме шотышто мероприятийым ыштыме. Тиде мероприятийым райсо-...

КУГУРАКАТ ЛИЙЫН КЕРТЕШ ЫЛЕ

Республикысе 52 колхоз ден совхоз шӧрым ужалыме шотышто, 31 озанлык шыл дене ончылийсе кӱкшытым вончен кертын огытыл

РЕСПУБЛИКЫСЕ вольык озанлыкын кодшо ийысе паша саскажым ончалаш гын, ӧпке шомакым каласаш йылме огеш савырне. Шылым, мутлан, идалык жапыште 78812 тонным ыштен налаш палемдыме ыле гын, налме 87282 тонн наре. Чумыр шӧр лектыш планыште палемдыме деч 22904 тоннлан кугурак лийын. ончылийсе кӱкшытым 18084 тоннлан эртен кайыме. Шо...

Эртыше кок ийысе шӧр лектышым таҥастарыме годым Шернур районысо ушкал ферма ден комплекслаште тыршыше-влакланат поро шомакым каласыме шуэш. Умаште нуно ончылийсе дене таҥастарымаште кум тӱжем утла тоннлан шукырак шӧрым налыныт. Но тыште тӱкан шолдыра вольыкын, ты шотыштак ушкалын, шагалеммышт кушкалын. Районысо ушмылым волта. Районысо уш... кӧтӱ 139 вуйлан изе...

дым ышташ посна районласе сурт кайык ончышо-влакын пашам луштарымышт мешая. Эртыше ийыште Марий Турек, Советский да Килемар районласе озанлык-влак муным ыштен налме шотышто парымеш кодыныт. Палемдыме планым шуктышашлан 36 тӱжем гыч 529 тӱжем марте мунам налын шуктен огытыл. Эн кугу парымже Советский районысо сурт кайык ончышо-влаклан логалеш.

Гаврил Гаврилович [illegible] шочын, КПСС обкомын идеологический отделжым вуйлатышын заместительжылан ышта, КПСС член, Йошкар-Олаште ила;

Владимир Васильевич ТАРКОВЫМ. Тудо 1940 ийыште шочын, «Марийскстройматериал» объединенийын генеральный директоржылан ышта, КПСС член, Йошкар-Олаште ила.

72-шо №-ан Помар избирательный округышто

Аркадий Арсентьевич БОГДАНОВЫМ. Тудо 1940 ийыште шочын, «Юл увер» райгазет редакторын заместительжылан ышта, КПСС член, Волжский районысо Кугенер селаште ила;

Юрий Михайлович ГОЛОВУНИНЫМ. Тудо 1958 ийыште шочын, Волжский райпо правленийын председательжылан ышта, КПСС член, Волжск олаште ила;

Сергей Алексеевич ИВАНОВЫМ. Тудо 1959 ийыште шочын, Волжский районысо «За коммунизм» колхозышто парткомын секретарьжылан ышта, КПСС член, Помар селаште ила;

Николай Алексеевич МИЧУКОВЫМ. Тудо 1947 ийыште шочын, Волжский РОВД начальникын заместительжылан ышта, КПСС член, Приволжский поселкышто ила;

Валерий Иванович НИКИТИНЫМ. Тудо 1949 ийыште шочын, «Волжский» совхозын директоржылан ышта, КПСС член, Волжск олаште ила.

95-ше №-ан Суслонгер избирательный округышто

Алевтина Антоновна ЖЕЛОНКИНАМ. Тудо 1948 ийыште шочын, Звенигово районысо Суслонгер кыдалаш школышто географийым туныкта, КПСС член, Суслонгер поселкышто ила;

Леонид Васильевич КОЛЯГОМ. Тудо 1950 ийыште шочын, Звенигово районысо Мочалище кыдалаш школышто историй ден обществоведенийым туныкта, КПСС член, Мочалище поселкышто ила.

...ыште ила;

Петр Федорович ПОЛЯНИНЫМ. Тудо 1942 ийыште шочын, калык депутат-влак Оршанка районный Совет исполкомын председательжылан ышта, КПСС член, Оршанка поселкышто ила;

Василий Анатольевич СМИРНОВЫМ. Тудо 1953 ийыште шочын, Оршанка район, Мичурин лӱмеш колхозын гаражшым вуйлатышылан ышта, беспартийный, Кугувур селаште ила.

140-ше №-ан Сердыж избирательный округышто

Виталий Иосифович РОМАНОВЫМ. Тудо 1931 ийыште шочын, Марий АССР Верховный Совет Президиумын председательжылан ышта, КПСС член, Йошкар-Олаште ила;

Даиль Габдуллович ШАГИАХМЕТОВЫМ. Тудо 1947 ийыште шочын, «Марагропромснаб» объединений председательын заместительжылан ышта, КПСС член, Йошкар-Олаште ила.

141-ше №-ан Чылдемыр избирательный округышто

Василий Иванович ВАСЕЕВЫМ. Тудо 1950 ийыште шочын, Шернур районысо «Коммунар» колхозын сӧснам ашныме комплексшын начальникшылан ышта, КПСС член, Шолеҥер ялыште ила;

Борис Аркадьевич КУЗЬМИНЫМ. Тудо 1957 ийыште шочын, Шернур районысо Койсола пеле кыдалаш школын директоржылан ышта, КПСС член, Кугеҥер ялыште ила;

Владимир Николаевич ПРЯХИНЫМ. Тудо 1938 ийыште шочын, «Марагропромснаб» объединенийын председательжылан ышта, КПСС член, Йошкар-Олаште ила;

Николай Александрович ТРАПЕЗНИКОВЫМ. Тудо 1949 ийыште шочын, Шернур районысо «Нива» совхозын директоржылан ышта, КПСС член, Шернур поселкышто ила.

ИЗБИРАТЕЛЬ-ВЛАКЛАН ПАЛАШЫШТ

«РСФСР калык депутат-влакым сайлыме нерген» РСФСР Законын 40-ше статьяж дене келшышын, январь-февральыште территориальный да национально-территориальный избирательный округлаште РСФСР калык депутатыш кандидат-влак шке избирательышт — республикысе столицыште илыше-влак — дене вашлийыт, туштo программышт дене палдарат, йодыш-влаклан вашештат, наказым налыт.

835-ше №-ан Центральный территориальный избирательный округ

Тышке Йошкар-Олан касвел ужашыже (Первомайский уремын четный могыржо велым), Кокшайский ден Сидорово сельсоветласе населенный пункт, Куту Чиган ден Мышино ял, Аэропорт ден Дорожный поселко-влак пурат.

Тысе избиратель-влак калык депутатыш кандидатышт дене 24 январьыште 16 шагатат 30 минутышто М. И. Калинин лӱмеш культура ден техника дворецыште, 8 февральыште 16 шагатат 30 минутышто В. И. Ленин лӱмеш культура дворецыште вашлийыт.

836-шо №-ан Заречный территориальный избирательный округ

Тышке Йошкар-Олан эрвел ужашыже (Первомайский уремын четный огыл могыржо велым), Кундыш, Куяр да Семеновка сельсоветласе населенный пункт-влак пурат.

Тысе избиратель-влак калык депутатыш кандидатышт дене 29 январьыште 17 шагат кастене офицер пӧртыштӧ, 9 февральыште 16 шагатыште Сеҥымашын XXX идалыкше лӱмеш культура дворецыште вашлийыт.

113-шо №-ан Ленинский национально - территориальный избирательный округ

Тышке Йошкар-Олан эрвел ужашыже (Первомайский уремын четный огыл могыржо велым), Кундыш, Куяр да Семеновка сельсоветласе населенный пункт-влак пурат.

Тысе избиратель-влак калык депутатыш кандидатышт дене 26 январьыште 16 шагатат 30 минутышто «Колос» культура пӧртыштӧ, 13 февральыште 15 шагатыште Сеҥымашын XXX идалыкше лӱмеш культура дворецыште вашлийыт.

114-ше №-ан Заводской национально - территориальный избирательный округ

Тышке Йошкар-Олан касвел ужашыже (Первомайский уремын четный могыржо велым), Кокшайский ден Сидорово сельсоветласе населенный пункт, Куту Чиган ден Мышино ял, Аэропорт ден Дорожный поселко-влак пурат.

Тысе избиратель-влак калык депутатыш кандидатышт дене 30 январьыште 16 шагатат 30 минутышто М. И. Калинин лӱмеш культура ден техника дворецыште, 16 февральыште 16 шагатат 30 минутышто В. И. Ленин лӱмеш культура дворецыште вашлийыт.

Газет шылтален.

Мом ыштыме?

Кораксолан ойгыжо

Тыгай вуймутан корреспонденций 1989 ий 12 ноябрьыште печатлалтын ыле. Тушто Куженер районысо «Искра» колхозыш пурышо Кораксола ялысе калыкын нелылыкше нерген ойлалтын.

Калык депутат-влак Куженер райсовет исполкомын председательже Г. М. Иванов редакцийлан вашештен:

«Районышто тыгыде яллам вияҥдыме шотышто мероприятийым ыштыме. Тиде мероприятийым райсовет исполком 1987 ий 22 апрельысе пунчалже дене пеҥгыдемден. Тушто тыгыде яллаште илыше-влакым обслуживатлымашым саемдаш, производственный секторым вияҥдаш, пеҥгыде шартышан корным ыштыме дене транспорт шотышто сайынрак обслуживатлаш палемдыме. Озанлык-влакын экономический самостоятельностьыштым шотыш налын, район кундемыште изи ял-влакым пеҥгыдемдыме да вияҥдыме йодыш-влак планыште палемдыме семын шукталт толыт».

ПЕРВИЧНЫЙ ПАРТИЙНЫЙ ОРГАНИЗАЦИЙ-ВЛАКЛАН ПАЛАШЫШТ

24 январьыште 16 шагатыште горисполкомын кугу залыштыже сайлымашлан ямдылалтме жапыште агитационный пашам шуктен толмо йодыш дене партийный организаций секретарь-влакын идеологический пашалан вуйын шогышо заместительышт дене совещаний эртаралтеш.

КУГУРАКАТ ЛИЙЫН КЕРТЕШ ЫЛЕ

Республикысе 52 колхоз ден совхоз шӧрым ужалыме шотышто, 31 озанлык шыл дене ончылийсе кӱкшытым воичен кертын огытыл

РЕСПУБЛИКЫСЕ вольык озанлыкын кодшо ийысе паша саскажым ончалаш гын, ӧпке шомакым каласаш йылме огеш савырне. Шылым, мутлан, идалык жапыште 78812 тонным ыштен налаш палемдыме ыле гын, налме 87282 тонн нарeʼ. Чумыр шӧр лектыш планыште палемдыме деч 22904 тоннлан кугурак лийын, ончылийсе кӱкшытым 18084 тоннлан эртен кайыме. Шорык ончышо-влакат шкешт ончылно шогышо задачым томам огыл шуктеныт, кажне шорык деч кокла шот дене 3,7 килограмм дене, але ончылийсе деч 0,2 килограммлан шукырак, межым тӱред налыныт. Лач чыве ончышо-влаклан гына икмыняр ӧпке шомакым каласаш логалеш. Такшым нунат муным планыште палемдыме деч икмынярлан шукырак налыныт, но вичияшын рӱдӧ ийысыж дене таҥгастараш гын, ныл миллион наре муным налын шуктымо огыл.

Республика чыла тӱрлӧ вольык продуктым, ты шотыштак муным, ужалыме шотышто идалыкаш госзаказым шуктен. Поснак куандара шӧр ден шыл цехлаште ыштыше вольык ончышо-влакын паша саскашт. Шӧрым ужалыме шотышто госзаказым 16,4 процентлан, шыл дене 12,8 процентлан эртарен шуктымо.

Звенигово районын шӧр цехыштыже тыршыше коллектив-влаклан поснак поро мутым каласыме шуэш. Эртыше ийыште нуно молгунам шкешт деч ончылно ошкылшо Медведево районысо доярка-влакым первый гана эртен каеныт. Тысе совхозлаште кажне ушкал деч идалыкаш кокла лӱштышым 4486 килограммыш шуктымо. Тидыже ончылийсе дене таҥгастарымаште 250 килограммлан шукырак. Медведево районысо доярка-влак пошкудышт деч 60 килограммлан почеш кодыныт.

Вичияшын нылымше ийже Волжский, Марий Турек, Советский да южо моло район-влакын шӧр цехыштышт ыштыше-влакланат сеҥымашым конден. Нуно идалык тӱҥалтыште продукт лектышым 6—8 процентлан кугемдаш палемдымым эртен каеныт.

Тидым каласаш огеш лий Килемар районысо ушкал ферма ден комплекслаште ыштыше-влак нерген. Идалык тӱҥалтыште обязательствым налмышт годым нуно чумыр шӧр лектышым 5919 тонныш шукташ палемденыт гын, налын кертыныт улыжат 5787 тонным. Юрино районысо доярка-влакат ончылийсе кӱкшыт деч кугунжо торлен кертын огытыл. Тунамсе чумыр лӱштышым 0,5 процентлан веле эртен кайыме.

Эртыше кок ийысе шӧр лектышым таҥгастарыме годым Шернур районысо ушкал ферма ден комплекслаште тыршыше-влакланат поро шомакым каласыме шуэш. Ўмаште нуно ончылийсе дене таҥгастарымаште кум тӱжем утла тоннлан шукырак шӧрым налыныт. Но тыште тӱкан шолдыра вольыкын, ты шотыштак ушкалын, шагалеммышт кумылым волта. Районысо ушкал кӱтӱ 139 вуйлан иземын.

Республикысе шыл цехын кодшо ийысе пашаж нерген ойлымо годым Медведево, Волжский, Советский, Морко районласе вольык ӧрдыктарыше-влакым поснак моктатлаш кӱлеш. Медведево районысо колхоз ден совхоз-влак шыл лектышым ончылийсе деч 1426 тоннлан ешареныт. Тидыже Юрино районын идалыкаш шыл надырже дечат шукырак. Юрино районысо совхоз-влак ўмаште 1060 тонным ыштен налыныт. Волжский районысо озанлык-влак шыл лектышым 550 тоннлан кугемден кертыныт.

Шернур, Оршанка, Килемар да южо моло район-влакын шыл цехыштат тыгайрак ошкылым ыштат гын, республикын надырже кугурак лиеш ыле. Но чаманен каласаш перна, тидыже лийын огыл. Оршанка районысо озанлык-влак, мутлан, чумыр шыл лектышым ончылийсе деч 75 тоннлан, Килемар район 77 тоннлан гына кугемден кертыныт. А Шернур кундем нерген ойлаш гын, тыште ўмаште вичияшын рӱдӧ ийже дене таҥгастарымаште 130 тонн шылым налын шуктымо огыл.

Тыгай кӱрылтыш лиймаште ик тӱҥ амал семын вольыкын эркын нелеммыжым шотлыман. Шернур районымак налаш гын, тыште тӱкан шолдыра вольык сутка еда улыжат 480 грамм, сӧсна 322 грамм ешартыш нелытым погеныт. Тыгайракак сӱретым ужаш лийын Марий Турек да южо моло районыштат. Ўшкыж-влак эн начарын Оршанка, Шернур районлаште ӧрденыт, суткаш кокла привес пел килограммышкат шуын огыл. Сӧснам ӧрдыктарыме шотышто ӧпке шомакым Курык марий, Параньга районласе вольык ончышо-влаклан каласыман. Нине районлаште шылым эн писын пуышо вольык сутка еда нелытым кум шӱдӧ грамм денат поген огыл.

Кызыт республикысе магазинлаште муным ужалыме шотышто кӱрылтыш лиймаш уке манаш лиеш. Но тидыже сурт кайык ончышо-влаклан паша лектышым иземдаш амалым огеш пу. Вет ме муным шукырак ыштен налына гын, республика деч ӧрдыжкӧ утларак колтен кертына ыле. Но тидым ыштыш посна районласе сурт кайык ончышо-влакын пашам лушкарымышт мешая. Эртыше ийыште Марий Турек, Советский да Килемар районласе озанлык-влак муным ыштен налме шотышто парымеш кодыныт. Палемдыме планым шуктышашлан 36 тӱжем гыч 529 тӱжем марте муным налын шуктен огытыл. Эн кугу парымже Советский районысо сурт кайык ончышо-влаклан логалеш.

Продукт лектышым кугемден толмаште вольыкын кольмыжат чаракым ышта. Такшым ончылий дене таҥгастарымаште ўмаште чыла тӱрлӧ вольык шагалрак колен. Мутлан, сӧсна игым 2167 вуйлан утларак арален кодымо, шорык пача 447 вуйлан шагалрак колен. Туге гынат самырык вольык кольмо дене республика ўмаштат ятыр тӱжем тонн шылым йомдарен.

Тений вольык ончышо-влак ончылно кугурак задача шога. Кочкыш продукт шотышто калыкын йодмыжым сайынрак шуктен толшашлан шӧрым, шылым, муным ыштен налмашым эртыше ий дене таҥгастарымаште узш, шагал гын, кудкандаш процентлан кугемдаш кӱлеш. Тидлан йӧн уло. Килемар районысо озанлыклам шотлаш огыл гын, моло вере чыла тӱрлӧ кормам ўмашсе деч ятырлан шукырак шапашлыме. Тунам кажне вуй тӱкан шолдыра вольыклан кокла шот дене 14,6 центнер кормовой единица ямдылыме лийын гын, тенийсе телылан лу центнер нарылан шукырак оптымо. Ты шотышто поснак чот пашам ыштеныт Куженер, Советский, Медведево, Волжский районлаште. Нине районлаште 26—28,7 центнер дене кормам шапашлыме.

Но ик тидлан ўшанен илаш огеш лий. Уло кугго кугурак пайдам пуыжо манын, пукшымо деч ончыч тудым кормоцех ден кормокухньылаште сайынрак ямдылаш тыршыман, рационым витамин, каротин, протеин дене пойдарышашлан тӱрлӧ йӧным кучылтман, лӱс ложашым ямдылыман. Чаманен каласаш логалеш, тиде йӧнлан шагал озанлыклаште эҥертат.

Фермысе паша ниГунамат куштылго лийын огыл. А теле жапыште утларак нелемеш. Кызытсе йӱштӧ кечыла тидым узш пеҥгыдемдат. Тыгай жапыштат паша сайын ушнен толжо манын, вольык ончышо-влаклан пашам ышташышт да каналашышт условийым ыштышаш верч азапланыман. нуным кумылыштым нӧлтен шогыман. Сай кумылан еҥ нимогай нелылык ончылан вуйжым огеш сакe.

«Марий коммуны» аграрный отделже.

Телымат—ужар корма

БАШКИР АССР. Кызыт теле шога гынат, Стерлитамакский опытный нефтехимический заводын подсобный озанлыкыштыже вольыклан свежа ужар кормам пукшат. Чаманен каласаш логалеш, элысе вольык озанлыкыште тыгайжым кызытеш шуэн ужат.

Ужар кормам гидропоника йӧн дене ончен куштымо опыт дене палыме лияш Стерлитамакыш ятыр лу делегаций толын коштын. Тыште «Элеусис» испан фирмын йӧнжӧ дене пайдаланат. Технологийын ойыртемже тыште: питательный растворым кучылтын, шурным рок деч посна ончен куштат.

Испан специалист-влакын полшымышт дене вераҥдыме установкышто кажне кечын 10 тонн ужар фуражым налаш лиеш. Фирмын представительже-влак тыге ойлат: тынар ужар кормам люцерным ӱдыман 60 гектар насу пуэн кертеш. Тӱрыснек налмаште тыгай йӧн дене ончен куштымо ужар корман массыже кандаш суткаште 6 пачаш ешаралтеш, тудо белоклан, углеводлан, тӱрлӧ витаминлан, гормонлан да микроэлементлан поян. Корман питательный акше 2,3 гана кугемеш. Тидыже тӱкан шолдыра вольыкым ашныме годым рацион гыч комбикормам да синтетический ешартышым тӱрыснек кораҥдаш, а сӧснам да кроликым ашныме годым чумыр корма роскотым чотак иземдаш йӧным пуа.

СНИМКЫШТЕ: установкын операторжо А. Платонов ужар кормам вольыклан кандаш.

ТАСС-ын фотожо.

М. С. ГОРБАЧЕВЫН иктешлен ойлымыжо

(Мучаш. Тӱҥалтышыже 1-ше стр.).

Самостоятельность утларак палдырнышаш. Икманаш, тидыже демократий денат чак кылдалтеш да лачеш толеш, молан манаш гын, демократий — Совет-влак гоч политический йодышлам решатлымашат, пашаче коллектив-влакын самостоятельностьышт гоч, экономический реформа гоч, регион-влакын утларак кумда самостоятельностьышт гоч экономический властьым кучымашат децентрализацийым эртарен толмым ончыкта. Тидыже пӱтынь перестройка пашан тӱҥ шонымашыже да направленийже дене келшен толеш.

Тиде шонымашын ик ужашыжлан вниманийым ойырынем ыле. Утларак кумда самостоятельностьым налмаш отчисленийлан нэрак нормативым палемдымым ончыкта манын иктаж-кӧ шона гын, тугам нимо шот ок лек. Элыште чыла проблема икшырымын да комплексно решатлалтше манын, ме утларак чот келшен толшо йӧнмым мушаш улына. Ты шотышто ӱчашаш неле. Тидымат чынын луктaш огеш лий: эше тенгече сайын пашам ыштыше коллектив мучаш марте шонен шуктыдымо нормативлан кӧра эн неле экономический положенийыш логалеш, а тугеже, социальный шот денат эн неле положенийыш логалеш. Но лач тыгак ончычсо семынак пашам ыштен, — паша лектышым кугемдыде, продукций лукмо кугытым ешарыде, тудын качествыжым саемдыде да обществын кӱлешлыкшым сайынрак шуктен толде — коллектив кенета сай илыш дене илаш тӱҥалеш манын шонаш ок лий. Вот тыге лияш ме эрыкым пуышаш огынал.

Ме лач тиде корно дене каена да латкумшо вичияшыште ятырлан ончыко тошкалына, шонем, молан манаш гын, кыл ий жапыште кугу пашам ыштыме. Кызыт утларак сайын шонен ямдылыме нормативный база уло, тудо обществыште айдемынат, коллективынат интересыштым да пӱтынь обществын интересшым ваш келыштараш йӧным пуаш тӱҥалеш. Лач тиде корно дене кайыман. Сандене тыгай тӧрлатымашым, тыгай замечанийым шотыш налын, ме экономикын тӱҥ производственный звено-влакын самостоятельностьыштым вияҥдымаш верч шогена.

Вес семын ойлыгыно каяш огеш лий. Чыла документ-влак — закон-влакат, правительственный пунчал-влакат — лач тыге ямдылалташ тӱҥалыт. Ме илышын йодмыж семын вашталтышым пурташ тӱҥална.

Мемнан ленинский партийын пӱрымашыж нерген тыге тургыжланен да тудын верч тыршыме кумылым ончыктен ойлымыланда мый тыланда, элысе шемер-влакын представительыштлан, таум каласем.

Чынак, тыште икоян улмым ончыктымо, кеч-мо тыгат, тыгай обстановкышто могыл вес семын шонышо еҥ-влакат вес позиций гыч выступатлаш чулымлыкым муын огытыл.

Тиде процессым политический партий (уэмдыме партий) пайдалын, моштен вуйлатен шоташ тӱҥалеш гын, перестройка экономикыштат, социальный сферыштат, наций-влак кокласе отношенийыштат шагалрак йомдарымаш дене обязательно сеҥа. Тыгай партий кугу ответственностьым умылен пашам ыштышаш, элын вияҥмашыже тыгай тура савыртышан, исторический пӱрымашым рашемден шогышо жапыште калык дене пырля лийшаш.

Мый да ме чылан тыгай икоян улмым шижын шуктышна да мемнам умылымыланда тыланда таум каласена. Центральный Комитет лач тыге умыла. Мемнам йонгалтше критика огеш ӧрыктаре, молан манаш гын, кеч-мо гынат тӱҥ шотышто тиде тугай критика, могайже партийын пӱрымашыж верч, элын пӱрымашыж верч азапланымылан кӧра шочын. Тыгай критикыже тыштат йонгалте. Сандене ме тыгай критикым тӱрыснек налмаште сайлан шотлена. Тыгак персональный шотан улшо, тиде але вес звеношто, тидын шотыштак Центральный Комитетын пашаштыже улшо ситыдымашым тӱжвак лукшо критический ойым сайлан шотлена. Чыла тиде чын. Да ме тидым приниматлена. Критикымат, ты темылан пӱтынь мутланымашым, пӱтынь дискуссийым элыште умылен вашлийыт да поддержатлат, шонем.

Московский делегацийын да молынат выступленийыштышт да возен пуымо йодмаштышт партийын XXVIII съездшым эртарыме жапым лишемдыме нерген йодыш шындалтын. Тиде йодыш кагашалтын. Ме вет съездым эртарыме жапым тыгакат пел ийлан лишемдена. Тудо 1991 ийыште эртаралташ ыле, но ме тений октябрьыште погаш решитлышна. Тыгай йодыш кагашалте: а ок лий мо ондакрак эрташ, июньышто, мутлан? ЦК-н Пленумжын пунчалым лукмаштыже, а лачшым каласаш гын, жапым пел ийлан лишемден, съездым октябрьыште эрташ пунчалым лукмаште негызлан налме логика почеш каяш гын, тидым июньышто ышташ неле лиеш. Ме съезд дек партийыште публиковатлалтшаш платформа негызеш моткоч серьезный дискуссийым эртарыме гоч, серьезный отчетно-сайлымаш кампаний гоч толаш шогена ыле. Тыгай отчетно-сайлымаш кампанийже первичный организаций-влакыштат, районыштат, олаштат атмосферым да кадровый ситуацийым вашталтышаш. Тыште годым съездышкат у еҥ-влак толыт ыле, да тидыже у орган-влакым ыштымаште шижалтеш ыле, очыни. Кӱчыкын каласаш гын, отчетно-сайлымаш кампаний шке проблемылам утларак тичмашын рашемден шуктыжо, шуко у еҥым да у вийым ончыл радамыш луктшо ыле. Теве могайрак шонымаш лийын. Мый тидын нерген ондакат ойленам да кызытат викак, партийный еҥ семын ойлем. Йолташ-влак тыге шонат, пуйто тыге ышташ лиеш: съездым эртараш, а вара же сайлымашым эртараш. А чыла тидыже огеш лий гын, — партийный дискуссий огеш лий да ме черетан съездлан пайдале, прогрессивный, ятыр жаплан ончыкылыкыш виктаралтше съездын савырнашыже кӱлшӧ шӱлышым огына ыште гын, ме ӱшаным шуктена мо? Тыге огеш лек: ме кызыт центральный уровеньыште уэмлымаш лийшашлан ӱшанена, а тушто уэммаш, у вий дене ешаралтмаш лийде ок кой? Айста виган ойлена. Платформа лиеш, идей уже шуко уло. У Устав ямдылалтеш. Тудым кагашымашке луктaш лиеш, да июньышто съездымат эртараш лиеш ыле. Но, йолташ-влак, тидын шотышто эше ик гана да эше икмыняр гана шоналташ кӱлеш. Адакшым, ме тидым шотыш налына: икымше пелийыште мемнан дене верысе Советлашке сайлымаш эртаралтеш. Тидат кугу политический кампаний, тудо партийный организаций-влаклан у семын пашам ышташ тӱҥалаш, у вийым, у еҥ-влакым пален налаш йӧным пуа.

Иктешлен каласаш гын, мемнан шонымашна теве могай. Тыгай мутланымаш тыште лийын гын, а тудыжо, мый ужам, партий верч тыршен шогымылан кӧра лектын, тыгай шонымашым, тыште тиде йодыш дене лийше дискуссийын смыслжым ме партий Центральный Комитетын Пленумжылан увертарена. Пленумжо, ме тыге шонена, 29—30 январьыште лиеш.

Мый тендам ӱшандарен кертам: тидыжым тыгак ыштыме лиеш, вет, адакшым, мо нерген ме кызыт ойлена гын, тидыжым эл, партий палаш тӱҥалыт. Сандене, маныла, тыште нимогай коҥыте шонымаш лийын огеш керт. Тидыже моткоч серьезно ышталтеш, да ме тыште икте-весылан ӱшанышаш улына. Тыште «Кремльын» нимогай тайныже уке да лийын огеш керт. Ик тӱҥ шонымаш гына уло: тиде — мемнан перестройкынан пӱрымашыже. (Совым кырымаш).

Йолташ-влак, мый тидын дене шкемын кӱчык выступленийым кошартем. Мый тыге шонем: Всесоюзный совещаний элыште обстановкым тӧрлымаште кугу надырым ыштен, тыгодымак проблемылам умылымашым да перестройкым писемден колташ, тудым утларак динамичныйым ышташ кӱлмым умылымашым келгемден.

Тиде съездыш могай шонымашым те конденда гын, чыла тидыжлан тыланда тау. Тыланда пашаште кугу сеҥымашым тыланем! (Совым кырымаш).

* * *

Пашазе классын, крестьянствын, научно-технический пашаеҥ-влакын Всесоюзный совещанийыштын участникше-влак В. И. Ленинын Мавзолейже дек венокым пыштеныт.

(ТАСС).

ИЛЫШ СЕСКЕМ

Ойлымаш

ТОПКАТАРАК, кыдалаш пашан Иван Николаевич тошто пӧрт гыч салма гае тӧр уремышке лекте. Рвезе коло куд ийыш тошкалын. Университетым тунемын пытарымеке, Чуваш вел совхозышто агрономлан, вара тӱҥ агрономлан ыштен. Илыш сескем кенета шочмо верыш савырен.

Самырык специалистын чонжо эре шке Кокласола верч вургыжын. Тысе вер-шӧр — чодыра, ер, олык лым лийде шкешт дене ӱжыныт. Вургыжшо шӱм чытен кертын огыл, рвезе паша гыч колташ йодмашым возен. Ойленыт: «Мӧҥгыштыда шонгго ача-авада гына. Закон почеш йодмыдам шуктышаш улына, каен кертыда».

Рвезе умылен: Кокласолаште каньыле илыш ок вучо. Мланде явыген, вольык шагалемын. Шӧр-торык, шыл, кинде лыҥ лийже манын, шагал огыл пӱжвӱдым йоктараш логалеш.

Иван Николаевичын уремым ончен шогымыж годым почмо окна гыч йӱк шоктыш:

— Эргым, погынымаште тӱрлӧ шомак лектеш, вуйым ит шупш, пошкудо-шамычын йодмыштым шукташак тыршe.

— Ынде изи омыл, ачай, палем, — эрге яндар юк дене оҥжым овартыш, урем дене кӱшкыла ошкыльо.

Пытартыш ийлаште ял вашталтын. Тулыкеш кодшо южо пӧрт кумык керылташ тӧчышыла коеш, пуйто «мемнам аралыза» манын, сӧрвала.

Шӱлыкаҥше рвезе корем вес векыла ончале. Изиж годым тиде серым тракторист ачаж дене пырля куралын. Кызыт шун тайылым огытат курал, огытат ӱдӧ. «Явыген, нимат ок шоч» маныт. Ял шеҥгелне корем серысе вӱта-влак шолдыргеныт. Лап вереш комплексым чоҥаш тӱҥалыныт ыле. Но изи колхозлан тыгай вӱта ок кӱл, шонымаш шочын. Колхозышто пытартыш лу ийыште ныл вуйлатышым вашталтыме.

Иван изуремыш пурыш. Почкалтыш, лопшудо дене петырналтше пӧрт олмым ужын, утларак шӱлыкаҥе, шӱмжӧ писынрак да чотрак кӱлткаш тӱҥале.

Сусыргышо шулдыран мардеж вакш дек лишеммыж годым Иван Николаевын пылышыжлан кӱжгӧ, тырмык-тормык кузэ вуйышто шинчыше коракын «кар, ка-а-ар, ка-а-ар-р» кычкыралмыже солныш. Чоным сусыртенак кодыш. Икмыняр жап гыч Иван «Ленин корно» колхозын правленийышке толын пурыш. Пошкудо-влак икте почеш весе тудлан вуйым савалтышт. Рвезат нунылан тыгак вашештыш да ончыл теҥгылышке миен шинче. Жап шукат ыш эрте — калык шыҥ-шыҥ погынен. Чылалан шинчаш верат ыш сите.

Погынымаш тӱҥалме деч ончыч кенета Иван Николаев дек кужурак капан, сур костюман, шапалге чурийн, ончык лектын шогышо саҥган, иктаж кумло ияш еҥ миен шогале. Палыме лийме, тудо мане:

— Мый, райкомын пашаеҥже, пален налнем, те чыныже денак колхозым вуйлаташ шонеда?

— Да, шонем, мыйым колхозник-влак ужыныт, вуйлатышылан шогалташ сӧреныт. А мый келшенам.

Манаш возе, парымда ий гыч ийыш кушкеш. Пӱям пуйышда — урлытын кайыш, вӱталаште мардеж шӱшка, пасушто пӧсан пошен. Тендан кызытсе вуйлатышыда Пилугин йолташ тыге ойла: «Озанлыкым вуйлаташ ӱшанат гын, кок ийыште парымым пӧртылташ лиеш, а кум ий гыч парышым налаш тӱҥалына». Можыч, тудо чыным ойла?

— Эше мом сӧра?! — пеҥгыде йӱк шоктыш.

— Тидыжым шкеж деч йодса, — Куклин вашештыш.

— Ме тудын сӧрымыжым ятыр колыштын улына, но ойлымыжо эре колдырма йӱкла шулен йомын! — илалше еҥ каналтен-каналтен, но пералтен-пералтен ойла. — Пошкудо ял ий еда миллион дене парышым налеш, а ме миллион дене парымыш пурена. Тыгакыс.

— Погынымаште нигӧат тореш огыл! — Куклин саҥгашкыла керналтше ӱпшым кидше дене шеҥгекыла солалтыш.

— Те, Куклин йолташ, эркынрак. Куш тынар вашкеда? — залыште йӱк шоктыш.

— Нигушкат ом вашке, — Куклин йӱк велыш савырныш. — Райком тыланда эше вес кандидатым — Игорь Петровыч Старшиновым сайлаш темла.

икте-весыштым ончат, мо лийшашым вучат.

— Айста, ынде шке шонымашдам вес кандидат — Игорь Петрович Старшинов нерген каласкалыза, — Куклин погынышо еҥ-влакым ончале.

— Мыланем мутым пуэда? — лопка вачан, орден да медаль оҥан пенсионер кидшым нӧлтале.

— Лиеш, но эн кӱлешыжым гына кушт(ы)ра деч шоктын каласкалаш тӧчыза.

— Мый шинчышемла ойлем, — пенсионер Эргубаев Тымапи кокыралтыш, — Старшинов йолташым сайын палем. Тудым чӱчкыдынак мемнан деке «толкачлан» колтеныт. Арняште шошо вга пашам пытараш кӱштен, тидым-тудым ӱдыза, манеш ыле. Эше тений пеле кылмыше пареҥгым шындыктен, уна шудыжат важык коклаште шеч кутышан икте-коныт гына лекташ тӧча.

— Сайынрак ончальым гын, мыят палышым, — ушкалым ончышо Анук пастырла. — Игорь Старшинов Пилугин дене пырля иксалаште чӱчкыдынак колым шӱрен. Шокшо годым аркала кокласе вӱд лакылаште кият ыле. Нунын пырля лиймышт годым вошт койшо ате-влак эксеп огытыл, очыни. Старшинов Епишын пӧртым дачышкыже савырен.

Залыште шинчыше-влак рӱжге воштылын колтышт.

— Айста кызыт Епиш нерген огыл, а кандидат-влак нерген кутырена, — Андреев, мут ыштыже шуйно манын, еҥ-влакым шиктарыш.

— Мыланем ойлаш лиеш мо? — шоҥго кресаньык кынелын шогале. Кокласолаште тиде кыдалаш капан, чал, чурка вуян еҥым «Каза пондаш» Патки маныт. Тудын кыляш тӱсан пондашыже кужу да вишкыде.

— Ойлыза, — Андреев вашештыш. — Ойлыза, Патки Максимыч.

— Чын. Вуеш ида нал, мый ойлымем годым чытырналтам, — шоҥго еҥ пондашыжым ниялтыш. — Ынде шочмо ялыштем илен, ӱмырем эртарен шуктенам. Манаш веле, колхозым почмылапак вашке кудло ий темеш. А озанлыкна районышто эн почеш шӱдырна, мемнан мешакна рожын, мом оптена, чыла йога. Авылыштына тунемше-влакат лийыныт, шурным ӱден моштышт, вольыкым чаманышт ыльыч. Но ялнан пеҥгыде вуян оҥжо лийын огыл. Чын, сар деч ончыч киндат, вольыкат ток лийын.

— Пеш чын, пеш чын, — йӱк шокта.

— Район гыч толшо-влак озанлык пашам виктараш полшымо олмеш авылнам

галтерже Исаева сайлымын результатшым увертарыш.

— Кандашлу индеш еҥ гыч Пилугинлан шым еҥ, Старшиновлан ныл еҥ. Николаевлан шымлу кандаш еҥ йӱкым пуэныт. Тыге колхоз вуйлатышылан Иван Николаевич Николаевым сайлыме.

Залыште совым кужу кырышт. Куклин у вуйлатышым ӱстел деке мияш йодо. Тиде татыште Пилугин ончыл теҥгылыш миен шинче, вуйжым кумык саҥыш.

— Мут «Ленин корно» колхозын вуйлатышыже Николаев йолташлан пуалтеш, — Андреев эркынрак мане.

— Пагалыме пошкудо, колхозник-влак, мый ӱшанлан кугу таум каласем, — вуйлатыше вийнен шогале, шыргыжалын, еҥ-влакым ваалтен ончале. — Те мыйым моктышда, парымыш пуртышда, но ӱшандам шуктемак, шонем. Мыйт тендам моктынем. Эн ончычак тӱшка озанлыкын негызшым арален кодышо ура чонан механизатор, шурным, вольыкым ончен куштышо да активист-влакым алал кумыл дене саламлем. Нуно нужна пызыра манын, нигуш шылаш тӧчен огытыл, озанлыкым аралаш йӱд-кече тыршеныт.

Залыште совым кырыме йӱк рашкалте.

— Мемнан ончылно паша шимучашдыме, — Иван Николаевич йӱкшым кугемдыш. — Озанлыкым вияҥдаш йӧн моткоч шуко, кумыл, артам гына лийышт.

— Ончыкыжо, шонем, мемнан колхозышто рак, нужгол да йӱксӧ семын илаш огыт тӱҥал, — пенсионер Эргубаев шонымашыжым луктын каласыш. — Правлений ветеран-влакын полышыштлан пеҥгыдын ӱшанен кертеш. Эше мемнан дисциплина шолдырген, пӱтыралаш кӱлеш.

— Тау поро шомакланда, — Николаев ош тувыр полдышыжымат мучыштарыш. — Игече опр шога. Мемнам тачак чыланнамат шудылык вуча. Кургым ямдылаш жап шагал кодын.

— Олыклаш чыланат каена, — йӱк шокта. — Курго — шыл, шӧр.

— Лишыл кечылаште шурным погаш тӱҥалына, — вуйлатыше умбакыже ойла. — Ӱшанем, механизатор-влак тиде тургым татыште чулымлыкым веле огыл, мастарлыкымат ончыктат. Эше мыйын тыгай шонымаш ташлен.

— Ойлыза, колыштына. Могай?

— Жапым шуйкалыде, у правленийым, ревизионный комиссийым сайлаш кӱлеш. Те кӧлан могай пашам кучыктен пуымо нерген шоналтыза. Чыла вере чаракым кораҥдыман. Ик ой дене илаш тӱҥалына гын, нелымашым писынрак сеҥена. Мыланна кызытак чоҥышо бригадым ыштыман. Изи ялан полыш кӱлеш? Кӱлеш.

— Шурным погаш машина, моло механизм-влакым ямдылен шуктена, — механик Ильин кынел шогале. — Чоҥышо бригада кӱлешак. Тушко механизатор-влакат ушнат.

— Мемнан — шӱдӧ утла гектар наре мланде яра кия, тудым арендыш пуаш ыле. Тениак куралын, ӱдаш лиеш, — Николаев чӱчкыдынрак ойлаш тӱҥале. — Терфымат, минеральный ӱяҥдышымат, терысымат лыҥ мушына.

— Иван Николаевич, ме кугурак классылаште тунем-

— Кӧ тугае, кушеч тудо? Умылтарыза? — шокта ӱэшпачаш. — Шижалтеш, те мемнам ӱмылеш кодынеда, но умылыза, ме волгыдым аклен моштена. А кушто мемнан кандидатна Иван Николаевич, ялын патриотшо, шочмо мландын родыжо? Очыни, толшо-влаклан корным петырыман.

— Да, да, — мане Куклин.

— Вот тиде вес паша. Ордыж гыч толшо-влак шкеныштым уналан гына шотлат, — чарга йӱкан ӱдырамаш ойла. — Ик вуйлатыше, вес вуйлатыше, ӧрмаш. Ялнам ужчылин савыреныт. А вет ял верч вуйын шогышо-влак йӱд-кече тыршат. Ой-ой, кошмар, мемнан пошкудо ял могай поян, а ме парымыш пурен шогена, озанлык шеҥгек пӧрдын кайымым чыланат палат, но йӱкым огыт лук.

— Ойлыза, ойлыза, райкомын тендан умшадам петырен огына, — Куклин кынелын шогале, — но пален лийза, тендан колхоз район гыч налын семын садак ӧрдыжкӧ ок чоҥеште.

— Колыда, Куклин йолташлан мемнан мутна ыш келше, — адак саде ӱдырамашын йӱкшӧ шоктыш. — Але мемнан ялын куатше йомын огыл. Тылеч вара илыш сӱравочнам сайын налдыме ойлан огына пу.

— Чын, чот чын, могырысо вӱдотыза арамеш ынже пудештылт, — пӧръеҥ йӱк йонгалте. — Каласыза, разве погынымашым вуйлаташ президиумым сайлыме ок кӱл. А кӧ протоколым воза?

— Пагалыме колхозник-влак, мый тендам кажне кандидат нерген ойлаш йодам, но тӱргоч ила воичо, —

— Ӱдырамаш туштым тушта. Тудо вес еҥым ужын, мыйым огыл, — Старшинов кынел шогале. Ӱдырамашлан карум пуаш тӧча.

— Старшинов тендан велне ятыр гана лийын, можыч, каныш годым колымат кучен, — Куклин рвезым туткар гыч луктaш тӧча. — Кӧ кандидатым ужын-колын огыл гын, палыме лийза. Старшинов йолташ, шкендан нерген палдарыза.

— Каласыза, кӱчыкын палдарыза илыш кышада нерген, — Андреевын йӱкшӧ шоктыш.

— Мый кум ий утларак райкомышто инструкторлан ыштенам, — Старшинов кынел шогале, еҥ-влак векыла савырныш. Тудын шапалге чурийже чевергале, кужурак капше лывыргалмыла койылдале. — Конешне, мый але кугу озанлыкым вуйлатен омыл. Кыдалаш школ деч вара армийыште служитленам, вара курсышто тунемынам. Мланде паша дене шумагышам. Пӱртӱс поян, а колхоз нужна.

— Шочмо-кушмо вердаже куштыла? — чарга ӱдырамаш йӱк шоктыш.

— Ачай, авай Турек вес велне илат, — Старшинов вашештыш.

— Старшинов йолташ, — пенсионер Тымапи ойла, — вот мыланем сар деч ончыч бригадирлан ыштымем годым севооборотым пален налаш логалын. Каласыза, кызыт арендный подряд, паша шке акшым сулен налме нерген ойлат. Мо тиде тыгае?

— Мый тендан дене экзаменым кучаш толын омыл, — Старшинов шыдешкыш.

— Ала командировкыш толмыла годым Епиш Нико-

лугкаленыт гына. Эше кузе?! — Патки Максимыч мане. — Мый ятыр шонкаленам, вуйлатышылан Иван Николаевич келшышаш. Тудо тунемше, ял озанлыкым, калыкым пала, тыматле айдеме. Тудын кидшат ару, солкалаш йӧратышылан карум пуэн мошта.

— Иван Николаевич вольык фермыштат, бригадылаштат лийын. Механизатор-влак денат мутланен, — Эргубаев коклашке пурыш. — Мый палем, тудым чыла вере вуйлатышылан толаш йодыныт.

— Чын, тиде тыгак лийын, — йӱк шокта.

— Сита ракла шеҥгеке кушкаш, пошкудо ялла деч могай волгымаш! — Патки Максимычын йымыже рудалте, келге шинчажат чолгыжале. — Ик ой дене пашашке рӱж пижына гын, ялнам сӧрастарена, пойдарена. Ме, пошкудо ялысе семын, шурным, вольыкым, шудылыкым умылен кертына. Разве вольыкым ончымо паша сеҥаш лийдыме? Чыла пашалан вийна ок шуэ то мо?

— Ынде кандидат-влакым колышташ тореш огыда лий? — Куклин ойым ыштыш.

— Уке.

— Тугеже, мут Пилугин йолташлан пуалтеш.

— Йолташ-влак, — мане Пилугин, кӱжгӧ капшым кок векыла тарватылеш. — Ме озанлыкна дене моктанен огына керт. Те почеш шӱдырнымыж амалжым паледа, ойлымо ок кӱл. Ынде пужен ыштыме пагытыште озанлыкым вияҥдаш йӧн утларак лийын. Арендым, подрядым пашашке шыҥдарена гын, сеҥымаш лийшаш.

ЧОН ПОЧЫН МУТЛАНЫМЕ

гын, кыл ий жапыште кугу пашам ыштыме. Кызыт утларак сайын шонен ямдылыме нормативный база уло, тудо обществыште айдемынат, коллективынат интересыштым да пӱтынь обществын интересшым ваш келыштараш йӧным пуаш тӱҥалеш. Лач тиде корно дене кайыман. Сандене тыгай тӧрлатымашым, тыгай замечанийым шотыш налын, ме экономикынан тӱҥ производственный звеножо-влакын самостоятельностьыштым виягдымаш верч шогена.

Вес семын ончыко каяш огеш лий. Чыла документвлак — закон-влакат, правительственный пунчал-влакат — лач тыге ямдылалташ тӱҥалыт. Ме илышын йодмыж семын вашталтышым пурташ тӱҥалына.

Мемнан ленинский партийын пӱрымашыж нерген тыге тургыжланен да тудын верч тыршыме кумылым ончыктен ойлымыланда мый тыланда. элысе шемер-влакын представительыштлан, таум каласем.

Чынак, тыште икоян улмым ончыктымо, кеч-мо гынат, тыгай обстановкышто эсогыл вес семын шонышо

Тыгай йодыш каҥашалте: а ок лий мо ондакрак эртараш, июньышто, мутлан? ЦК-н Пленумжын пунчалым лукмаштыже, а лачшым каласаш гын, жапым пел ийлан лишемден, съездым октябрьыште эртараш пунчалым лукмаште негызлан налме логика почеш калш гын, тидым июньышто ышташ не ле лиеш. Ме съезд дек партийыште публиковатлалтшаш платформа негызеш моткоч серьезный дискуссийым эртарыме гоч, серьезный отчетно-сайлымаш кампаний гоч толаш шоненна ыле. Тыгай отчетно-сайлымаш кампанийже первичный организацийыштат, районыштат, олаштат атмосферым да кадровый ситуацийым вашталтышаш. Тыге ыштыме годым съездышкат у ен-влак толыт ыле, да тидыже у орган-влакым ыштымаште шижалтеш ыле, очыни. Кӱчыкын каласаш гын, отчетно-сайлымаш кампаний шкежак проблемылам утларак тичмашын рашемден шуктыжо, шуко у еҥым да у вийым ончыл радамыш лукшо ыле.

Теве могайрак шонымаш лийын. Мый тидын нерген по ыштелтеш, да ме тыште икте-весылан ӱшанышаш улына. Тыште «Кремльын» нимогай тайныже уке да лийын огеш керт. Ик тӱҥ шонымаш гына уло: тиде — мемнан перестройкынан пӱрымашыже. **(Совым кырымаш).**

Йолташ-влак, мый тидын дене шкемын кӱчык выступлением кошартем. Мый тыге шонем: Всесоюзный совещаний эльыште обстановкым тӧрлымаште кугу надырым ыштен, тыгодымак проблемылам умылымашым да перестройкым писемден колташ, тудым утларак динамичныйым ышташ кӱлмым умылымашым келгемден.

Тиде съездыш могай шонымашым те конденда гын, чыла тидыжлан тыланда тау. Тыланда пашаште кугу сеҥымашым тыланем! **(Совым кырымаш).**

* * *

Пашазе классын, крестьянствын, научно-технический пашаеҥ-влакын Всесоюзный совещанийыштын участникше-влак В. И. Ленинын Мавзолейже дек вонокым пыштеныт.

(ТАСС).

ЧОН ПОЧЫН МУТЛАНЫМЕ

АРНЯ тӱҥалтыште мемнан газетна колхоз ден совхоз-влакын, районласе агропромышленный объединений ден профтехучилище-влакын вуйлатышыштын тунеммашышт тӱҥалме нерген увертарен ыле. Теҥгече, арня жап тунемме пытартыш кечын, нуно КПСС Марий обкомын первый секретарьже Г. А. Посибеев дене вашлийыныт.

Тиде вашлиймаште ял озанлыкым умбакыже виянгдыме шотышто шуко проблема, агропромышленный комплексысе пашаеҥ-влак ончылно шогышо тӱҥ задача-влакым решитлыме стратегий да тактика нерген шке шонымашым луктын каласыме.

Г. А. Посибеев пашаче коллектив-влаклан 1989 ийыште вольык продукт лектышым кугемдымылан да тудым эллан шукырак ужалымылан таум каласен. Ныл ий жапыште вольык озанлыкым виянгдымаште эн сай результатыш шушо коллектив-влакын лӱмыштым каласыме. Но тыгодымак палемдалтын: эше чыла озанлыкак шке производственный куатшым тичмашын огеш кучылт, южышт шыл ден шӧрым ужалыме шотышто алят парыман улыт.

Вашлиймаште пасу пашаште ыштaлтше положений нерген тургыжланен ойлымо. Республика пырчым, пареҥгым да йытын продукцийым ужалыме шотышто государство ончылан парымеш кодын. Посна озанлык-влак пакча саска шотышто программым шуктен огытыл. Тиде кӱрылтышым пытарышашлан пасу пашашке научно негызлыме системым сайынрак шыҥдарен толаш, технологийым пентыдын шукташ, пашам организоватлымаште у йӧн-влакым кумдан кучылташ кӱлеш. Курык марий районышто садым куштымо пашам виянгден колтыман, ола воктене верланыше озанлыклаште эр шушо пареҥгылан кугурак вниманийым ойырыман.

Калыклан кочкышым сайынрак ситарен шогышашлан, палемдыме вашлиймаште, вольык продукт лектышым писынрак кугемден толман. Йошкар-Олаште да райцентрлаште улшо агроторг магазин-влак тыге веле пашам кӱлеш семын ыштен кертыт. Колхоз ден совхоз да промышленный предприятий-влак коклаште кооперацийым умбакыже виянгдыман.

Пытартышлан Г. А. Посибеев шуко йодышлан вашештен.

ОБЛСОВПРОФЫН ПЛЕНУМЖО

19 январьыште Йошкар-Олаште, Совет пӧртын залыштыже, профсоюз-влакын XIX Марий областной межсоюзный конференцийыштышт сайлыме облсовпрофын организационный пленумжо лийын. Пленум профсоюз-влак областной советын председательжылан да президиум членжылан Р. Х. Сафиным, облсовпрофын секретарьжылан да президиум членже-влаклан Л. П. Краев ден О. Н. Цветковам, агропромышленный комплексысе пашаеҥ-влак профсоюз обком председатель И. С. Куклиным сайлен. Общественный тӱҥалтыш дене ыштыше секретарьлан да президиум членлан шолдыра панель дене пӧртым чоҥышо Йошкар-Ола проектно-строительный объединенийысе 14-ше СМУ-н монтажникше Г. Н. Целищевым сайлыме.

Пленум профсоюз-влак областной совет президиумын членжылан тыгак «Марийскавтотранс» Марий производственный объединенийын генеральный директоржо А. Т. Балюкым, «Общественный питаний» Йошкар-Ола объединенийысе 1-ше номеран столовыйын кондитерже Т. В. Барановам, связь производственно-технический управленийын электромонтержо Н. Ф. Лежниным, ВЛКСМ обкомын пропаганда да культурно-массовый паша отделжым вуйлатыше С. В. Лоскутовым, «Волжск» МПДО-н контролержо В. В. Мамонтовам, калык образований да наука пашаеҥ-влак профсоюз обкомын председательже Г. М. Мустаевым, облсовпрофын организационный паша отделжым вуйлатыше Н. Н. Мухиным, «Марийский машиностроитель» производственный объединенийысе профком председатель В. Д. Павловскийым, вургемым ургымо да тӱрлымӧ шотышто Йошкар-Ола фабрикын тӱрым тӱрлышыжӧ Л. В. Рыбаковам, Марий АССР-ын паша да социальный йодыш шотышто Госкомитетшын председательже В. С. Секретаревым, Йошкар-Ола йоча больницын тӱҥ врачше Л. И. Соколовам, культура пашаеҥ-влак профсоюз обкомын председательже В. П. Ушнурцевым сайлен.

Пленум облсовпрофын отделлажым вуйлатыше-влаклан пеҥгыдемден: организационный паша шотышто — Н. И. Мухиным, производственно-массовый паша да пашадар шотышто — В. П. Бурасовым, воспитательный паша, культура да спорт шотышто — В. И. Михеевым, жилищно-бытовой — В. П. Емелиным, пашам аралыме шотышто — К. А. Морозовым, правовой паша шотышто — Ю. Ф. Краевым, финансовый — Л. Л. Михайловам, дела управляющийлан — Г. В. Петровам.

(…) петырналтше пӧрт олмым ужын, утларак шӱлыкаҥе, шӱмжӧ писынрак да чотрак кӱлткаш тӱҥале.

Сусыргышо шулдыран мардеж вакш дек лишемме годым Иван Николаевын пылышыжлан кӱжгӧ, тырмик-тормик куэ вуйышто шинчыше коракын «кар, ка-а-ар, ка-а-ар-р» кычкыралмыже солныш. Чоным сусыртенак кодыш. Икмыняр жап гыч Иван «Ленин корно» колхозын правленийышкыже толын пурыш. Пошкудо-влак икте почеш весе тудлан вуйым савалтышт. Рвезат кунылан тыгак вашештыш да ончыл теҥгылышке миен шинче. Жап шукат ыш эрте — калык шыҥ-шыҥ погыныш. Чылалан шинчаш верат ыш сите.

Погынымаш тӱҥалме деч ончыч кенета Иван Николаев дек кужурак капан, сур костюман, шапалге чурийан, ончык лектын шогышо саҥган, иктаж кумло ияш еҥ миен шогале. Палыме лиймек, тудо мане:

— Мый, райкомын пашаеҥже, пален налнем, те чынже денак колхозым вуйлаташ шонеда?

— Да, шонем, мыйым колхозник-влак ӱжыныт, вуйлатышылан шогалташ сӧреныт. А мый келшенам.

— Те партийын членже улыда? Перестройка верч йӱледа?

— Тыге.

— Райкомыш пурен лекташ кӱлеш ыле. Кызыт вуйлатышылан шогалташ кок кандидат уло. Те кумшо лийыда, Николаев йолташ. Кок сер кокласе келге вынемыш пурен кайыме деч огыда лӱд?

— Тыланда кандидат-влак дене ондакак палыме лияш кӱлеш ыле. А пуреден кошташ, начальникым сӧрвалаш тунемын омыл.

— Тугеже те шкендан шонымашдам шӧраш огыда тошт? Кок кандидат вашталтареш шогалнеда?

— Пошкудем-влак ӱжын конденыт, мыйым изи годсек палат, тек тендан йодышлан вашмутым пуат.

Лыжгаяш тӱҥалше кугу йошкар шовыч дене петырыме ӱстелтӧрыш кок еҥ пурен шинче. Иктыже — колхоз председатель Пилугин. Весыже — райкомын пашаеҥже Куклин. Тудо калыкым тӱслен, сӱмсырынрак ончале. Вара паша радам нерген увертарыш:

— Таче, колхоз вуйлатышым сайлышаш улыда: кум кандидат гыч иктыжым. Шкат паледа, тендан озанлык чот почеш шӱдырна.

Ӧрдыж гыч толшо-влак шкеныштым уналан гына шотлат, — чарга йӱкан ӱдырамаш ойла. — Ик вуйлатыше, вес вуйлатыше, ӧрмаш. Ялнам унчыли савырена. А вет ял верч вуйын шогышо-влак йӱд-кече тыршат. Ой-ой, кошмар, мемнан пошкудо ял могай поян, а ме парымыш пурен шогена. Озанлык шеҥгек пӧрдын кайымым чыланат палат, но йӱкым огыт лук.

— Ойлыза, ойлыза, райком тендан умылыдам петырен огыл, — Куклин кынелын шогале, — но пален лийза, тендан колхоз район гыч кайык семын садак ӧрдыжкӧ ок чоҥешт.

— Колыда, Куклин йолташлан мемнан мутна ыш келше, — адак саде ӱдырамашынак йӱкшӧ шоктыш. — Але мемнан ялын куатше йомын огыл. Тылеч вара илыш сӱравочнам сайын палыдыме еҥлан огына пу.

— Чын, чот чын, могырысо вӱдотыза арамеш ынже пудешталт, — пӧръеҥ йӱк йоҥгалте. — Каласыза, разве погынымашым вуйлаташ президиумым сайлыме ок кӱл. А кӧ протоколым воза?

— Пагалыме колхозник-влак, мый тендам кажне кандидат нерген ойлаш йодам, но тӱргоч ида вончо. — Куклин кугу графин гыч стаканыш вӱдым темыш, вара тамлен-тамлен подыл колтыш, тӱрвыжӧ «чоп» шоктыш. — Те шкендан кызытсе вуйлатышыдам паледа?

— Палена, сайын палена. — Тудо ондак у илем велне колхозым кугу парымыш пуртен коден.

— А кӧ тидым рашемда? — Куклинын ӱпшӧ шогале.

— Мый, пенсионер Эргубаев. Тудын ондак вуйлатыме озанлык чот шолдырген улмаш. Пилугин калык погым, оксам шалатылын, чылажым ом ойло, огай огыл, тек контроль шереш.

— Райком Пилугиным вуйлатышылан кодаш темла да? — зал гыч йӱк шокта.

— Тыге, да.

— Не выйдет! — ончыл теҥгылыште шинчыше пӧръеҥ руале. — Ойлат, вуйлатышым сайлыза, а районысо вуйлатыше-влак тудым, ондакысе семынак, шке «сайлат». Мый погынымашым эртараш президиумым сайлаш ойым ыштем. Очыни, мом ойлымым радам дене возаш кӱлеш.

Погынымашым вуйлаташ бригадир Андреевым сайлышт.

Зальыште шинчыше-влак нерген палдарыза.

— Каласыза, кӱчыкын палдарыза илыш кышада нерген. — Андреевын йӱкшӧ шоктыш.

— Мый кум ий утларак райкомышто инструкторлан ыштенам, — Старшинов кынел шогале, еҥ-влак векыла савырныш. Тудын шапалге чурийже чевергале, кужурак капше лывыргалмыла койылдале. — Конешне, мый але кугу озанлыкым вуйлатен омыл. Кыдалаш школ деч вара армийыште служитленам, вара курсышто тунемынам. Мланде паша деке шӱмаҥынам. Пӱртӱс поян, а колхоз нужна.

— Шочмо-кушмо вердаже куштыла? — чарга ӱдырамаш йӱк шоктыш.

— Ачай, авай Турек вес велне илат, — Старшинов вашештыш.

— Старшинов йолташ, — пенсионер Тымапи ойла, — вот мыланем сар деч ончыч бригадирлан ыштымем годым севооборотым пален налаш логалын. Каласыза, кызыт арендный подряд, пашан шке акшым сулен налме нерген ойлат. Мо тиде тыгае?

— Мый тендан деке экзаменым кучаш толын омыл, — Старшинов шыдешкыш.

— Ала командировкыш толмыда годым Епиш Никифырыч дене илымыда нерген шарнеда, — саде ӱдырамашын чарга йӱкшӧ шоктыш. — Тендам колхоз шуко тылзе пукшен-йӱктен. А те шыл, ӱй, шӧр, муно, моло продукт акым колхозлан вончыштарен улыда але уке?

— Мый тендан деке ӱмаштат шуко гана толынам, ӱдымӧ годымат, курым погымо да пареҥгым лукмо годымат. — Старшинов шинчыштыжлак эркынрак ойла. — Мом кочмо-йӱмӧ, продуктын акшым тӱлымӧ нерген раш ом шарне. Мыланем кочкаш-йӱаш Епиш ден ватыже ямдыленыт.

— Епишлан мутым пуаш! — Кугу йӱкын пӧръеҥ шыдын пелештыш.

— Тудо чашкерлаште шканже шудым сола, — пошкудо ӱдырамаш рашемдыш. — Начальник дене кылым куча. Оралте кышкар гае, вӱта тич вольык, комбо, лудо.

Омса воктене шогышо какши могыран рвезын ян дар йӱкшӧ ойыртемалте:

Епиш поян,
Ончалеш чоян,
Коштеш олыкыш,
Коштеш чодыраш,
Коштеш пазарыш,
Огеш тол схотыш.

влак денат мутланен. — Эргубаев коклашке пурыш. — Мый палем, тудым чыла вере вуйлатышылан толаш йодыныт.

— Чын, тиде тыгак лийын, — йӱк шокта.

— Сита ракла шеҥгеке пушкаш, пошкудо ялла деч могай вожылмаш! — Патки Максимычын йылмыже рудалте, келге шинчажат чолгыжале. — Ик ой дене пашашке рӱж пижына гын, ялнам сӧрастарена, пойдарена. Ме, пошкудо ялысе семынак, шурным, вожсаскам, шудылыкым умаҥден кертына. Разве вольыкым ончымо паша сеҥаш лийдыме? Чыла пашалан вийна ок шуто мо?

— Ынде кандидат-влакым колышташ тореш огыда лий? — Куклин ойым ыштыш.

— Уке.

— Тугеже, мут Пилугин йолташлан пуалтеш.

— Йолташ-влак, — мане Пилугин, кӱжгӧ капшым кок векыла тарватылеш. — Ме озанлыкна дене моктанен огына керт. Те почеш шӱдырнылмын амалжым паледа, ойлымо ок кӱл. Ынде пужен ыштыме пагытыште озанлыкым виянгдаш йӧн утларак лийын. Арендым, подрядым пашашке шыҥдарена гын, сеҥымаш лийшаш.

— Вуйлатыше йолташ, умылтарыза, шукерте огыл ферма гыч кок туна кушко йомын? — Эргубаев вучыдымо йодышым пуыш.

— Мый тидын нерген раш ом пале. — пуалше йошкар шӱрган Пилугин эҥыралтыш. — Вуйлатышылан кодеда гын, ӱшандарем, озанлык виянгеш.

Зальыште шинчыше-влак вӱдым подылшо гае шып лийыч.

— Чыла? — Андреев Пилугиным тӱслен ончале.

— Чыла.

— Тугеже, мут Старшинов йолташлан пуалтеш, — погынымашым вӱдышӧ вевырышкыже шинче.

— Мыйын кугун ойлышашем уке, — мане Старшинов. — Районым вуйлатыше-влак председательлан темленыт. А мый тыгай ой дене келшенам.

— Николаев йолташ мом каласа?

— Мыйым колхозник-влак ялышке пӧртылаш ӱжыныт, озанлыкым вуйлаташ йодыныт. Сайлат гын, нуно йодмыштым шуктем. — Николаев пошкудыжо-влакым савырнен ончале, верышкыже шинче.

Икмыняр жап гыч йӱкым шотлышо комиссийын председательже, колхозын бух-

на. — йӱк шокта. — Курго — шыл, шӧр.

— Лишыл кечылаште шурным погаш тӱҥалына, — вуйлатыше умбакыже ойла. — Ӱшанем, механизатор-влак тиде тургым татыште чулымлыкым веле огыл, мастарлыкымат ончыктат. Эше мыйын тыгай шонымаш ташлен.

— Ойлыза, колыштына. Могай?

— Жапым шуйкалыде, у правленийым, ревизионный комиссийым сайлаш кӱлеш. Те колан могай пашам кучыктен пуымо нергенат шоналтыза. Чыла вере чаракым корандыман. Ик-ой дене илаш тӱҥалына гын, нелым-йӧсым писынрак сеҥена. Мыланна кызытак чоҥышо бригадым ыштыман. Изи яллан полыш кӱлеш? Кӱлеш.

— Шурным погаш машина, моло механизм-влакым ямдылен шуктена, — механик Ильин кынел шогале. — Чоҥышо бригада кӱлешак, тушко механизатор-влакат ушнат.

— Мемнан — шӱдӧ утла гектар наре мланде яра кия, тудым арендыш пуаш ыле. Тенияк куралын, ӱдаш лиеш. — Николаев чӱчкыдынрак ойлаш тӱҥале. — Торфымат, минеральный ӱяҥдышымат, терысымат лыҥ мушына.

— Иван Николаевич, ме кугурак класслаште тунемше-влак, вий шутымо паша деч вуйым шупшаш огына тӱҥал. — Тунемше Михайлов Игнат кынел шогале. — Яллан полышым пуаш товатлена, тудым огына кудалте.

— Тунемше-влак кеч-куштат эре ончылно лийыныт.

— Мемнан коклаште але шӱвыроҥым колтылаш йӧратат, — Эргубаев виш пӱйжӧ кокла гыч шӱшкалтымыла шоктыш. — Манеш-манеш полшен огыл да огеш полшо. Пылме дене огыл, а кид дене озанлык пашам виктарыман. Орман огыл, кӧ титакым ыштен гын, тудо калык ончылно мутым кучаш тӱҥалеш.

— Очыни, кызытеш сита, погынымашым петыраш кӱлеш. — Куклин кынел шогале, вуйлатышым ончале. — Ӱшанем, ынде тендан ялыштат паша шолаш тӱҥалеш, мутым паша дене пентыдемдеда.

— Да, кеҥеж кече идалык мучко пукша. — Николаев мане. — Чыланамат паша вуча, каен кертыда.

— Мый Николаев ден Пилугин йолташым ик жаплан тышан кодаш йодам, — мане Куклин...

Сидор НИКОЛАЕВ.

Фронтовик тачат пашаште

Семен Дмитриевич Камаев 1920 ийыште Оршанка район, Аппаково ял йорло кресаньык ешеш шочын. Ачаже граждан сареш колымек, изи рвезе аваж дене пырля Кӱшыл Кодам ялыш кочаж деке илаш кусна.

Рвезылан изинекак нелейӧсым чыташ логалын. Кеҥежым кӱтӱм кӱтен, а телым парт коклаште шинчымашым пога. Тунамак книга лудаш, почеламут возашат жапым муын. Ончыч почеламутшо пырдыж газетеш, а варажым педучилищыште тунеммыж годым «Ударник», «Сталин корно», «Рвезе коммунист», «Марий коммуна» газетлаште печатлалташ тӱҥалеш.

21 июньышто У-Торъял педучилищыште диплом пуымо лӱмеш погынымаш лийын. А вес кечын сар тӱҥалме нерген шучко увер толын. 23 июньышто ме Семоным да тудын дене пырля моло кугырак йолташна-влакым шучко сарыш ужатышна.

Камаев шке йолташыже Борис Данилов дене пырля ик стрелковый полкыш логалыт. Ик бойышто сусырга. Госпиталь. Вара пехотный училище. Но тудым тунем пытараш пӱрен огыл улмаш. Приказ почеш курсант-влакым Сталинградым аралаш колтат. Ты кредалмаште кидшат, йолжат тушманын пуляж дене сусырга. Эмлалтмек, военно-врачебный комиссий тудым фронтлан, сарлан йӧрдымылан шотла. Мӧнгӧ колташ пунчалым луктеш. Но Камаев фронтеш кодаш командованийлан рапортым воза. Йодмыжым шуктен, тудым кӱварым ыштыше батальонышко колтат.

— Ме эртак касвелышке каена, — возен 1944 ийыште аважлан серышым, — шаланыше кӱварым олмыктена. Шукерте огыл Орша ола гоч эртышна. Шаланен, йӱлен пытен, чыла вере бомба але снаряд пудештме деч кодшо вынем-влак... Кызыт Березино эҥер гоч кӱварым чоҥена. Фашист летчик-влак мемнам бомбитлаш шоненыт, но мемнан самолет ден зенитчик-влак нуным поктен колтышт.

1944 ийын май тылзыште Камаевын служитлыме батальонжым Москвашке авторемонтный заводыш кондат. Сар жап годым фабрика ден заводлаште пашазе ситыдымылан кӧра чӱчкыдын салтак-влакым колтеныт. Тыштак тудо сеҥымаш кечым вашлиеш.

Сар пытымеке Камаев Семен Дмитриевич Лужбеляк, Кадам школлаште марий йылме ден литературым туныктен. Кызыт ийгот дене пенсийыш лектын гынат, паша деч огеш кораҥ. Киров лӱмеш колхозын ушкал комплексыштыже ынде лу ий плотниклан ышта.

Пелашыже Клавдия Алексеевна дене кок ӱдырым да ик эргым ончен куштеныт. Галина — Братск олаште машиностроительный заводышто, а Валентина ден Валерий Йошкар-Оласе «Контакт» заводышто ыштат. Чыланат ешан улыт. Кызыт Семен Дмитриевичын вич уныкаже уло. 70 ийыш тошкалын гынат, ветеран эре илыш йогын пӧрдемыште.

Н. СОКОЛОВ,
сарын да пашан ветеранже.

Поро эр, шочмо-кушмо элем,
Тыныслан перкан лийже жапет!
Перестройкын ал кече, уэм,
Ушан дене онча тӧрзашкет.

Курымлаште эре пеледалт,
Марий мланде — изи олыкем!
Кугу ешыште иле волгалт,
Йӧраталме марий калыкем!

Увер: мо, кушто, кунам?

Рӱдӧ пазарыште мо лийын?

Тиде кечылаште Йошкар-Олаште икте нергенак тӱрлӧ ойлымым колаш лиеш, пуйто рӱдӧ пазарыште кечывалвел мландыште ончен кушшымо фруктым ужалыше-влакым молодежь пеш чот лӱдыктен, шке кундемышкышт корныштым ӧиктараш кӱлмӧ нерген пеҥгыдын шижтарен. Тиде чын мо? Кузежым-можым ала газет гоч каласкален пуэда ыле.

Т. МАЛЬЦЕВА.

Йошкар-Ола.

Редакцийыш пурышо серышым рӱдӧ пазар директорын заместительже **П. Р. Плетневлан** ончыктышна.

Тудо тыгерак каласыш:

— Тиде вӱргечын эрдене иктаж шым шагатат пелыште лие. Пазарыште сатум ужалышат, налаш толшат лыгак ыльыч. Шыл ужалыше-влак шке верыштышт шогеныт, олма да моло фруктым темыше-влак посна верым айленыт. Тӱрлӧ пеледышым тушишыо-влак, молгунамсе семынак, рӱдӧ омса воктен верланеныт ыле.

Первомайский урем велысе омса гыч 15—17 ияш 20 наре рвезе поче-поче пурышт, пеледыш ужалыше-влак деке мием шогальыч. Тыгай кычкыркалымашым кольым: «Кайыза шкендан мӧнгышкыда!», «Спекулироватлаш, мемнан кӱшеш кӱсендам овартен кияш сита!» Эше ала-мом ойлышт, но мый чылажымак колын шым шукто.

Тидын годымак рвезе-влак пеледыш аршашым тодыштыш, туржаш, пеледыш шогалтыме яида банкым пудыртылаш тӱҥальыч. Чыла тидыже пеш кӱчык жапыште лийын. Пеледыш ужалыше-влак ӱмбак кидым нигӧ ӧнтален огыл. Рвезе-влак рыкын куэ вашкен пуреныт, тугак вашкен куржыныт.

Милиционер тиде жапыште пазарыште лийын огыл...

...жанец улам, тыште шукертсенак пеледышым ужалем. Казаньыште, Зеленодольскышто умылыдымаш лекме нерген колынам, тыште кодшо вӱргече марте тыгай-тугай нимат лийын огыл ыле. Коло наре огыл, нылле-витле нарын ыльыч. Тиде случай мемнам икмыняр ӧрыктарыш. Мыйын шонымашге, газетэушник-влак лийыныт, чиемышт иктайрак ыле. Мыланна шагал огыл материальный эҥгекым ыштеныт. А моральный эҥгекым могай виса дене шотлен лукташ?

Д. И. Бабаев:

— Шотлымына почеш, материальный эҥгек мемнан группылан тӱжем тенге чоло ыштальтын. Йӧра эше икмыняр ужаш пеледышым шылтен шуктышна, уке гын нимо деч посна кодына ыле.

Мемнан мутланымашке эше икмыняр еҥ ушныш, тыгай случай нерген каласкалышт. Кодшо ий декабрь тӱҥалтыште да кыдалне рӱдӧ пазарыш кок серышым конден кудалтеныт. Письман авторжо-влак южан-влак деч шагал огыл оксам йодыныт, эсогыл кушко намиен пыштыш верым палемденыт. Но нуныштыт тидым ышташ келшен огытыл. Икмыняр жап гыч «представитель» семын ала-могай самырык ӱдыр толын, серышыште йодмым молан шуктыдымым рашемдаш...

● Оҥгай еҥ дене вашлиймаш

МАРИЙ КУНДЕМ ГЫЧ — АМЕРИКА МЛАНДЫШ

КОДШО кечылаште Йошкар-Ола воктенысе Корта ече стадионышто сокыр-влак общество Россоветын латвизымше чемпионатышкыже погалше-влакын финальный тагасымашышт пытен. Тушто оза-влак деч посна Московский, Кировский, Новосибирский, Свердловский, Тюменский, Брянский, Псковский, Пермский область-влакын, Алтайский крайын, Удмурт АССР-ын да Ленинград олан представительышт стартыш лектыныт.

Соревнованийын кокымшо кечыже. Удырамаш ден пӧръеҥ-влак эстафетан дистанцийлаште ӱчашат. Эн ончыч кум этап дене кум километран трассыште ӱдырамаш-влак вийым тергеныт. Тыште финишыш нигӧ деч ончыч Пермский область гыч Н. Чиркова, В. Тарасова, Л. Паниных толыныт — 42 минутат 49 секунд. А кокымшо да кумшо верыш Ленинградын да Свердловский областьын командышт лектыныт. Мемнан ечызына-влак латкок сборный гыч индешымше лийыныт.

Но теве 4×5 километран эстафетылан пӧръеҥ-влак ямдылалтыт. Конешне, чылан тургыжланат. Тыгодымак мардеж талышныш, тӱтаным тарватыш. Старт гычак йошкаролинец В. Ахрамеев лидер-влак тӱшкашке логале да йолташыже В. Ширяевым чодыра лонгаште шуйнышо ече корныш кокымшылан колтыш. Ярсымеке, изиш шӱлышым налын, интервьюм пуаш келшыш.

— Неле ыле? — тӱҥалтышлан йодым.

— Паледа, соревнований тӱҥалме деч ончыч ик арня грипп дене черле киенам. Тышке толын кертам манын, ӱшаненат омыл. Но шкемым сеҥаш тыршышым. Икымше кечын лу километрыш коштмаште жапем кудымшо веле лийын. А тачче чыла манме гаяк лидерым шеҥгелан коденам. Грипп огыл гын, призер-влак группыш садак логалам ыле. Нимат огыл, эрлалан садак тӧрланен шуам.

— Тыгай шинча дене тыглай кошташат неле. А те эше всероссийский ӱчашымаште вийым тергеда. Ӱшанымылат ок чуч.

— А молан ӱшанаш огыл? Финишыш толын шуынамыс. Ечылан уло шӱмем дене шым ий ончыч, Марпединститутын физвоспитаний факультетышкыже тунемаш пурымекем, кумылангынам. Тренеремлан — Рудольф Николаевич Добрынинлан ӱмыр мучко таум ышташ тӱҥалам. Тудо, лач тудо кӧргӧ вийым ылыжтен. Тунем пытарымеке деч вара ВОС Марий производственный объединенийын тӱҥ предприятийыштыже ыштенам. Но вара шижым: эре соревнованийлашке, сборыш коштмо дене паша деч чӱчкыдын да кужу жаплан ойырлаш перна, сандене йолташ-влак ончылно оҥгайжак огыл. Тыге корно полупроводник прибор заводын ече базышкыже кондыш. Кызыт тыште инструкторлан ыштем. Паша келшыше, чонлан лишыл, тренировкыш шонымо семын лектам. Нигӧ вуйым ок шиӱ, ӧкым мутым луктын огеш каласе. Эре — чодыра лонгаште, яндар южышто.

— Республикыште эн тале инвалид-ечызе лӱмым нумалыда. Сайын ужшо спортсмен-влакын ӱчашымашыштышт участвоватлыде кодмашда уке. Звениговышто, Волжскышто, Козьмодемьянскыште эртаралтше соревнованийлаште кучедальында. Марий кундемна деч ӧрдыжтӧ лиймыда нерген мом каласеда?

— Ик гана веле огыл Российский Федерацийын да СССР-ын чемпионышт лӱмым налынам, призовой верлашке лектынам. 1984—1989 ийлаште. Ончылий Австрийыште инвалид-влакын телымсе Олимпийский модмаштышт СССР сборный дене пырля выступатленам. Тунам латвич да кумло километрыш коштмаште кажныж гана финишыш визымше толынам. А ӱмаште — Норвегийыште Европын чемпионатше. Тушто результат сайрак ыле. Латвич, коло меҥган дистанцийлаште эре кокымшо лийынам.

— А тений могай старт вуча?

— Элын чапшым тӱнямбал чемпионатыште аралаш тӱҥгалам. Февраль тӱҥалтыште тудыжо США-ште почылтеш. Пеш сайын ямдылалт шуман, санденак кече еда кок гана деч шагал огыл тренировкым эртарем. Мыланем СССР спорт мастер Василий Иванович Смирнов вуйым шупшде полша. Пеш йӧнан — паша верыже иктак.

— Республика гыч шкетак веле каеда?

— Уке, пеленем Геннадий Викторович Афанасьев лиеш. Пеш ӱшанле йолташ. Тудын дене мо лиймым каласем гын, огыдат инане, очыни. Австрийыш, Олимпиадыш Геннадий Викторовичат кайышаш ыле. Но кӱлеш вет, вучыдымын чот сусырген, тупрӱдыжым тарватен. Ятыр жап гипс дене «вӱдылалт» киен, варажат пеш кужун эмлалтын. Туге гынат, «ынде йол ӱмбаке шогалме нерген шонышаш уке, йӧрдымӧ лийынам» манын, кидым лупшалын огыл. Пырт сайын чучаш тӱҥалынат, уэш физкультурылан мелын савырнен. Эр-кас зарядка, вий утларак пурымек, тренировка почеш тренировка. Теве айдемын пеҥгыдылыкше, вийкуатше. А вий-куат лопка, тумо гай туп-ваче гына огыл. Эн ончыч шкалан чот ӱшанаш кӱлеш. Льывыр-льовыр шӱм-чонан еҥ тудын олмышто тӱлыжген возеш ыле.

Такше ме, сокыр да начарын ужшо-влак, уремлаште да мойн южыжлан оҥгайракын койына. Тек тыге. Шукылан палашышт: кертме семын пашамат ыштена, продукцийымат луктына, художественный самодеятельность творчествыште, тӱрлӧ оҥгай мероприятийыште усталыкым ончыктена. Икманаш, общество деч утышо огынал, тудлан пайдамат кондена. Геннадий Викторович декак пӧртылаш гын, шкеже объединенийысе тӱҥ предприятийын кокымшо цехыштыже пашазе лӱмым кӱшнӧ куча. А кызытсе соревнованийыште программыж дене ӱчашымаште лу километран дистанцийыштак шкеж деч ончыко иктымат колтен огыл да Российский Федерацийын чемпионжо лӱмым налын.

США-се чемпионатыште мыланна лидер-тренер-влак Владимир Юрьевич Меншиков ден Михаил Александрович Токарев полшаш тӱҥалыт. Оҥгай мут кылдышыште лидер шомакшым кузе умылаш? Лидер — сокыр але пеш начарын ужшо спортсменым дистанций мучко ужатыше специалист. Кушто савырнаш, весым ончылташ але тайыл гыч волаш кӱлеш — лач тыгай тренер воктенна, ончычрак ече декак кайымыж годым увертарен шога. Ужыда, могай кугу ответственность! Владимир Юрьевич ден Михаил Александровичлан тӱрыс ӱшанена...

Геннадий Викторович кугун нимомат ыш ешаре. Тыге веле мане: «Ахрамеев таҥ тӱҥ шотыштыо чыла каласкалыш». Финиш деч вара тудыжо ечым налын, база пӧртыш ошкыльо.

— Владимир Николаевич, а вес кундемла гыч толшо-влак коклаште палыме йолташдат уло, докан?

— Да икте веле огыл. Алтайский край гыч Николай Ильиченко, Новосибирск гыч Владимир Колесников, Пермь гыч Надежда Чиркова ден Любовь Паниных, Эстоний гыч Вильма Нугис. Вильма конкурс деч посна таҥгаса. Вич километрыште кумшо приз дене палемдалтын. Надежда чемпионка лийын. Эше эстафетыште йолташышт-влак дене пырля эн тале улмышт дене ойыртемалтыныт. Нунын дене Российын да элын чемпионатыштышт чӱчкыдын вашлийына. вес эллаштат иквереш лийына. Тыште чылаштым Йошкар-Ола дене палымым ыштем. Икмыняр жаплан Йошкар-Олаштак кодыт. СССР сборный командын сборыштыжо ямдылалташ тӱҥалына.

В. Н. Ахрамеев вес шот денат кумылым савырыш:

— Пӧръеҥ-влакын эстафетыштыш Удмуртийын, Тюменский областьын да Свердловский областьын командышт кум ончыл верым нальыч. Ме кудымшо результатым ончыктышна. А посна ӱчашымаште Чиркова ден Афанасьев дене пырля икее группыштышт Паниных, Назаренко (Ленинград), Ильиченко, Селезнев (Тюмень) чемпион лийыч. Марий республика гыч шагалын улына? Нимат огыл, ӱшаным ончыкылан ыштена. А молан сеҥышын але призерын лӱмжым палем, шонеда? Кажныж верч тургыжланем, кажныжлан сеҥымашым тыланем, сандеҥак ласкалыкым ом пале.

Владимир Николаевич ондак черланымыж дене тиде гана награда деч посна кодо. Но вуйым ок саке. Тудым ончылно эшеат неле экзамен вуча. А тыгайжылан эре вийвалне лийман. Теве молан, пырт канaлтымеке, ече денак корно гоч паша верышкыже тарваныш.

— Але волгыдо. Эше иктаж ментым коштын савырнем. Вара мӧҥгат, ешышкем тарванаш лиеш, — чеверласыме годым кидшым рӱзалтыш.

В. БОГДАНОВ.

Снимкыште: В. Ахрамеев.

Н. Речкинын фотожо.

…намо» (Рига)—«Химик». Перерывыште (19.20) — Сайып малыза, йоча-влак. 20.15 — Горнолыжный спорт. Тӱняя кубокшо. Пӧръеҥ-влак. 21.00 —7 кече. 22.00—«Поданные революции». Худ. фильм.

КОЛЫШТСА

7.30—Програмына, итече. 7.32—Ленин да партий нерген муро-влак. 17.15—Поро кас. 17.55—«Тыланда тыланена...». Радиом колыштшо-влакын йодмышт почеш ямдылыме музыкальный программа. 18.35—Увертарымаш.

ТЕАТР

РЕСПУБЛИКАНСКИЙ руш драмтеатр

«Ловушка» — 18.

М. ШКЕТАН лӱмеш Марий государственный драмтеатр

«Почан шӱдыр» — 18.

МАРГОСФИЛАРМОНИЙ
(В. И. Ленин лӱмеш культура дворец)

«ЧЕ ПЕ концертного масштаба»—16, 18.30.

22 январьыште

(В. И. Ленин лӱмеш культура дворец)

Марий музыка, муро да куштымаш концерт. Тушто республикыште чапым налше профессиональный да фольклорный коллектив-влак участвоватлат—19.

КИНО

«РОССИЯ» кинотеатр (Кугу зал)

«Хоя Гиль Дон» — 10, 12, 14, 16, 18.10, 20.10.

«РОССИЯ» кинотеатр (Изи зал)

«Ва-банк II, или Ответный удар» — 9, 17. «Жикина династия» (кугыеҥ-влаклан гына) — 11, 19, 20.40. «Снежная королева» — 13 (йоча сеанс). «Королевство алмазов» 14.30 (йоча сеанс).

«ЭРВИЙ» кинотеатр

«Дежа вю»—9, 11.20, 13.40, 16, 18.20, 20.45.

«ОКТЯБРЬ» кинотеатр

«Жикина династия» (кугыеҥ-влаклан гына) — 9, 16.25, 18.10, 21.40. Кужемдыме сеанс: «Рыковы», «Жикина династия» — 12.30. «Полет навигатора» — 10.40, 14.35, 19.50.

«РЕКОРД» кинотеатр

«Жизнь по лимиту» — 9, 19. Мультфильм киносборник — 10.40. «Как три мушкетера» (1 да 2 серий)—12.10, 16.30, 20.40. «Сказка о Мальчише-Кибальчише» — 14.30.

«МИР» кинотеатр

«Соседка»—10, 22. «Утраченные грезы» (кугыеҥ-влаклан гына)—12, 18. «Неразлучная пятерка»—14 (йоча сеанс). «Зеленый луч»—16.

КИНОЛЕКТОРИЙ

«Побег» — 17, 19.

22 январь гыч

«РОССИЯ» кинотеатр (Кугу зал)

«Месть и закон» (1 да 2 серий) — 9, 13.40, 18.10. «Хоя...

Спорт

Уна-влакат лийыныт

Даюдо дене профсоюз-влак ВДФСО областной советысе спортклубын открытый первенствыштыже теннис пошкудо Чувашийысе юниор-влакат участвоватленыт. Турнир Козьмодемьянскыште эртен.

Икымше кечын шке пелыт категорийыштышт сеҥымашке Тахир Мифтахов («Салют», Йошкар-Ола), Владимир Ванюков ден Дмитрий Лоскутов («Копир», Козьмодемьянск). Сергей Игнатьев («Дружба», Йошкар-Ола), Александр Кравцов («Копир»)...

ОЗА ВАТЫЛАН КАҤАШ

ВУРГЕМЫШТЕ — „ВОЛГЕНЧЕ“

КЫЗЫТ вургемыштат, йолчиемыштат шукыж годым полдышым полдыштен, руалтыш дене кучыктен але шнуркым кереден шогылташ уке, молний манме суравочым шупшылаш веле — тыманмеш чӱчылтеш-почылтеш, чылт волгенчыла.

...шовын дене. Шовынжо такшат шагал, маншат лектеш. Тидлан шуко ок кӱл, изи падырашым волгенчын пӱйлаж ӱмбак йыгалтеда, вара почын-чӱчын ончеда — чыла пашажат. Механизм куштылгын ышташ тӱҥалеш, ӱмыржӧ шуйна. Шелсортан йӱлыде кодшо ужашыже денат тыгак ышташ лиеш.

...верыш пыштен, калай линейка гоч пералтен тӧрлат. Тидын годым пӱй-влак шке верышкышт тӧр шинчыт, пеҥгыдын кучалтыт.

«Волгенче» комбинезонышто поснак шуко. Ончалза, теве комбайнерын, шоферын, строительын, токарьын паша вургемыштым. Суравочым огыштo веле огыл...

УВЕРТАРЕНА, ПАЛДАРЕНА

ОНЧЫЗА

7 канал. 8.00—Спорт чыланлан. 8.15—Симфонический оркестр шокта. 8.40—«Спортлото» тираж. 9.00—«Эрдене эрак». Йоча-влаклан. 10.00—Отечествылан служитлымаште. 11.00—«Акцент». Авторский муро. 11.30—Тӱня йыр...

— Тиде вӱргечын эрдене иктаж шым шагатат пелыште лие. Пазарыште сатум ужалыше. Пазарыште сатум ужалышат, налаш толшат лыгак ылльыч. Шыл ужалыше-влак ике верыштыште шогеныт, олма да моло фруктым темлыше-влак посна верым айленыт. Тӱрлӧ пеледышым тушкышо-влак, молгунамсе семынак, рӱдӧ омса воктен верланеныт ыле.

Первомайский урем велысе омса гыч 15—17 иаш 20 наре рвезе поче-поче пурышт, пеледыш ужалыше-влак деке мїен шогальыч. Тыгай кычкыркалымашым кольым: «Кайыза шкендан мӧнгышкыда!», «Спекулироватлаш, мемнан кӱшеш кӱсендам овартен кияш сита!» Эше ала-мом ойлышт, но мый чылажымак колын шым шукто.

Тидын годымак рвезе-влак пеледыш аршашым тодышташ, туржаш, пеледыш шогалтыме янда банкым пудыртылаш тӱҥалыныт. Чыла тидыже пеш кӱчык жапыште лийын. Пеледыш ужалыше-влак ӱмбак кидым нигӧ нӧлталын огыл. Рвезе-влак рынкыш кузе вашкен пуреныт, тугак вашкен куржыныт.

Милиционер тиде жапыште пазарыште лийын огыл, тудын дежурстважо 8 шагатыште веле тӱҥалеш. ГОВД-ыш телефон дене йынгыртышна, но тушеч толын ышт шу.

Пеледыш ужалыше-влак денат мутланышна. Нунат кузе мо лиймым радамлышт. Пазар директорын заместительжын каласкалымыж семынак ойлышт. Эше тидым ешарышт.

М. С. Мамедов:

— Мый шкеже азербайд-

...гай шимат лийын ...
Коло наре огыл, нылле-витле нарын ыльыч. Тиде случай мемнам икмыняр ӧрыктарыш. Мыйын шонымаште, тыгай эпэтэушник-влак лийыныт, чиемышт икгайрак ыле. Мыланна шагал огыл материальный эҥгекым ыштеныт. А моральный эҥгекым могай виса дене шотлен луктат?

Д. И. Бабаев:

— Шотлымына почеш, материальный эҥгек мемнан группылан тӱжем теҥге чоло ыштальын. Йӧра эше икмыняр ужаш пеледышым шылтен шуктышна, уке гын нимо деч посна кодына ыле.

Мемнан мутланымашке эше икмыняр еҥ ушныш, тыгай случай нерген каласкальышт. Кодшо ий декабрь тӱҥалтыште да кыдалне рӱдӧ пазарыш кок серышым конден кудалтеныт. Письман авторжо-влак южан-влак деч шагал огыл оксам йодыныт, эсогыл кушко намиен пыштыман верым палемденыт. Но нунышт тидым ышташ келшен огытыл. Икмыняр жап гыч «представитель» семын ала-могай самырык ӱдыр толын, серышыште йодмым молан шуктыдымым рашемдаш шонымаш дене. Тудым кучен, милицийыш наҥгаяш шоненыт, но ӱдыр тыманмеш шылын куржын.

Пытартышлан ГОВД начальникын заместительже А. В. Новоселов дек телефон дене йынгыртышна, тиде случай шотышто мо ышталтмым йодна.

— Шымлымаш кая,— вашештыш тудо.

В. ФЕДОРОВ.

— А молан ӱшанаш огыл? Финишыш толын шуынамыс. Ечылан уло шӱмем дене шым ий ончыч. Марпединститутын физвоспитаний факультетышкыже тунемаш пурымекем, кумылаҥгынам. Тренеремлан — Рудольф Николаевич Добрынинлан ӱмыр мучко таум ышташ тӱҥалам. Тудо, лач тудо кӧргӧ вийым ылыжтен. Тунем пытарымем деч вара ВОС Марий производственный объединенийын ...

...тудыжо СССР-ыште ... Пеш сайын ямдылалт шуман, сандеҥак кече еда кок гана деч шагал огыл тренировкым эртарем. Мыланем СССР спорт мастер Василий Иванович Смирнов вуйым шупшде полша. Пеш йӧнан — паша верназе иктак.

— Республика гыч шкетак веле каеда?

— Уке, пеленем Геннадий Викторович Афанасьев лиеш. Пеш ӱшанле йолташ. Тудын ...

...вич Токарев полшаш тӱҥалыт. Огай мут кылдышыште лидер шомакшым кузе умылаш? Лидер — сокыр але пеш начарын ужшо спортсменым дистанций мучко ужатыше специалист. Куштo савырнаш, весым ончылташ але тайыл гыч волаш кӱлеш — лач тыгай тренер воктенна, ончычрак ече денак кайымыж годым увертарен шога. Ужыда, могай ку-

...конкурс деч посна тӱгаса. Вич километрыште кумшо приз дене палемдалтын. Надежда чемпионка лийын. Эше эстафетыште йолташышт-влак дене пырля эн тале улмышт дене ойыртемалтыныт. Нунын дене Россий-ын да элын чемпионатыштыпт тӱҥкыдын вашлийына, вес эллаштат икверeш лийына. Тыште чылаштым Йошкар-Ола дене палымым ыштем. Икмыняр жаплан Йош-

...девак корно гоч паша верышкыже тарванаш.

— Але волгыдо. Эше иктаж меҥгым кошттын савырнем. Вара мӧҥгат, ешышкем тарванаш лиеш,— чеверласыме годым кидшым рӱзалтыш.

В. БОГДАНОВ.

Снимкыште: В. Ахрамеев.

И. Речкинын фотожо.

Спорт

Уна-влакат лийыныт

Даюдо дене профсоюз-влак ВДФСО областной советысе спортклубын открытый первенствыштыже тений пошкудо Чувашийысе юниор-влакат участвоватленыт. Турнир Козьмодемьянскыште эртен.

Икымше кечын шке нелыт категорийыштышт сеҥымашке Тахир Мифтахов («Салют», Йошкар-Ола), Владимир Ванюков ден Дмитрий Лоскутов («Копир», Козьмодемьянск). Сергей Игнатьев («Дружба», Йошкар-Ола), Александр Кравцов («Копир») шуыныт.

Эрлашын икымше верыш Йошкар-Оласе «Дружба» спортклуб гыч тренер С. Демковичын воспитанникше-влак Олег Иванов ден Сергей Ямбухтин лектыныт.

Таҥгасымаш деч вара республикын сборный командыжым чумырымо. Январь мучаште тудо всероссийский соревнованийыште участвоватлаш тӱҥалеш. Турнир Липецк олаште эртаралтеш.

В. АЛЕКСАНДРОВ,
облспортклубын
отдел вуйлатышыже.

ОЗА ВАТЫЛАН КАҤАШ

КЫЗЫТ вургемыштат, йолчиемыштат шукыж годым полдышым полдыштен, руалтыш дене кучыктен але шнуркым кереден шогылташ уке, молний манме суравочым шупшылаш веле — тыманмеш чӱчылтеш-почылтеш, чылт волгенчыла.

Мутат уке, йӧнан. Адакше «волгенчан» вургем да йолчием могыр воктене йытыран койыт, кап-кылым сылнештарат. Садланак тыгай сатум еҥ-влак кумылын налыт, йӧратен чият.

Но коклан эҥгекышкат логалат: «волгенчысе» ик пӱй пудырга гынат, мотор суравочым луж да кудалте веле, нимом ышташ ок лий, весым кычалаш кодеш.

Кужу ӱмыран лийже манын, «волгенчым» аралыман да ӱйлыман. Уке, машина ӱй дене огыл, а парафин але

ВУРГЕМЫШТЕ— „ВОЛГЕНЧЕ“

шовын дене. Шовынжо такшат шагал, маншат лектеш. Тидлан шуко ок кӱл, изи падыраш волгенчын пӱйлаж ӱмбак йыгалтеда, вара почын-чӱчын ончеда — чыла пашажат. Механизм куштылгын ышташ тӱҥалеш, ӱмыржӧ шуйна. Шелсортан йӱлыде кодшо ужашыже, денат тыгак ышташ лиеш.

«Волгенче» сравочым пластмасса гыч да металл гыч ыштат. Кудыжо сайрак, шонеда? Пластмассше поснак кужун чыта, тӱсшӧ дене утларак йытыра. Ме палена, кидыш кучымо кеч-могай ӱзгарат жап эртыме семын тӱгана, тыгак «волгенче» суравочнат. 800—1000 гана чӱчмӧ-почмо деч вара пӱйвлак лушкат. Тыгеже кӱлешоккӱлан шупшыштман огыл.

Лушкышо суравочын тӱржым темдал пеҥгыдемдаш лиеш. Металл гыч ыштымыжым рыҥ шупшылмек, тӧр верыш пыштен, калай линейка гоч пералтен тӧрлат. Тидын годым пӱй-влак шке верышкышт тӧр шинчыт, пеҥгыдын кучалтыт.

«Волгенче» комбинезонышто поснак шуко. Ончалза, теве комбайнерын, шоферын, строительын, токарьын паша вургемыштым. Суравочым оҥгышто веле огыл, шокшыштат, йол вурго ӱмбалнат ужына. Молан тынаржe кӱлеш? Комбинезон — пашалан йӧнештарыме вургем. Юалге, мардежан игечыште «волгенчым» чыла вере шупшыл шындышыч, тыге пашаче еҥлан йӱштат, йӱрат лӱдыкшӧ огыл, эсогыл могырышко пуракат ок логал. Пашаште шокшемме годым кӱсен ӱмбалсе «волгенчым» луш колтышыч — шке шотан «вентилятор» почылтеш, могырлан шӱлалташ куштылго лиеш.

А. ПЕТУХОВА.

УВЕРТАРЕНА ПАЛДАРЕНА

ОНЧЫЗА

7 канал. 8.00—Спорт чылалан. 8.15—Симфонический оркестр шокта. 8.40—«Спортлото» тираж. 9.00—«Эрдене эрак». Йоча-влаклан. 10.00—Отечествылан служитлымаште. 11.00—«Акцент». Авторский муро. 11.30—Тӱня йыр. 12.30—Тазалык. 13.15—Педагогика чылалан. 14.15—«Привет с фронта». Худ. телефильм. 15.35 — Мультфильм. 15.45—«Ялысе илышын» панорамыже. 17.00 — М. Горький. «В. И. Ленин». 18.00—Йочалан фильм. «Полет с космонавтом», 19.20—«Горестный январь двадцать четвертого». Док. телефильм. 20.30—Концерт. 21.00—7 кече. 22.00—«Чайковскийын чыла симфонийже». 1 №-ан симфоний.

12 канал. 8.00—Зарядкыш шогал. 8.20—Алтайский телестудийын программыже. 9.20—Сибирь нерген киножурнал. 9.30—СССР-ын калык артистше И. Ойстрах шокта. 10.00—«Щит и меч». Худ. фильм. 3 да 4 фильм. 12.30 — «В. -А. Моцарт. «Реквием». 13.30—«Мамонтовы травы». Док. телефильм. 14.00—Студийыште — К. Караев лӱмеш Азербайджанский государственный камерный оркестр. 14.30—«Эфирыште—Совет Россий» видеоканал. 17.00—Тӱнямбал программа. 18.00—Хоккей дене СССР-ын чемпионатше. «Ди-

«ЭРВИЙ» кинотеатр

«Дежа вю»—9, 11.20, 13.40, 16, 18.20, 20.45.

«ОКТЯБРЬ» кинотеатр

«Жикина династия» (кугыеҥ-влаклан гына) — 9, 16.25, 18.10, 21.40. Кужемдыме сеанс: «Рыковы», «Жикина династия» — 12.30. «Полет навигатора» — 10.40, 14.35, 19.50.

«РЕКОРД» кинотеатр

«Жизнь по лимиту» — 9, 19. Мультфильм киносборник — 10.40. «Как три мушкетера» (1 да 2 серий)—12.10, 16.30, 20.40. «Сказка о Мальчише-Кибальчише» — 14.30.

«МИР» кинотеатр

«Соседка»—10, 22. «Утраченные грезы» (кугыеҥ-влаклан гына)—12, 18. «Неразлучная пятерка»—14 (йоча сеанс). «Зеленый луч»—16.

КИНОЛЕКТОРИЙ

«Побег» — 17, 19.

22 январь гыч

«РОССИЯ» кинотеатр
(Кугу зал)

«Месть и закон» (1 да 2 серий) — 9, 13.40, 18.10. «Хон Гиль Дон» — 11.40, 16.10, 20.40.

«РОССИЯ» кинотеатр
(Изи зал)

«В крайнем случае, я тебе ничего не скажу» —10, 17.30, 21.20. «Ночные воришки» — 12.20, 15.40, 19.40. «Бесстрашный атаман» — 14.10 (йоча сеанс).

«ЭРВИЙ» кинотеатр

«Один момент» (1 да 2 серий) — 9, 15, 18.10. «Дежа вю» — 12, 20.50.

«ОКТЯБРЬ» кинотеатр

«Брак с выходными днями» — 9, 16.20, 18.10, 21.45. «Кинг-Конг жив» — 10.50, 14.30, 20. «Сумасшедшие на стадионе» — 12.40.

«РЕКОРД» кинотеатр

«Полет навигатора» — 9, 14.30, 16.30. Мультфильм киносборник — 10.50. «Любимый Раджа» (1 да 2 серий) — 12.10, 18.20, 21.

«МИР» кинотеатр

«Как три мушкетера» (1 да 2 серий)—10, 18. «Полет навигатора»—12.30, 16, 20.30. «Легенда о белом драконе»—14.20 (йоча сеанс).

КРОССВОРД

Шола гыч пурлашке: 7. Кумдан палыме совет трактористка. 9. Карело-финский эпос. 10. Маскым, костюмым чиен мийыман бал. 11. С. Николаевын «Кугу толкын» драмыж гыч герой. 12. Южо элысе конторысо служащий. 13. Имне кычкыме ӱзгар. 14. Тавылан ямдылыме пура. 17. Кугу Отечественный сар жапысе партизан отрядын командирже. 18. Европысо изи государство. 19. «Мом каласет, Миля» книган авторжо. 21 Лышташан чодыра. 26. Пашадарлан але иктаж роскотлан оксам ончылгоч пуымаш. 27. Илыме вер. 28. М. Шкетанын комедийже. 31. Православный верач эн кугу чинан еҥже. 32. Сӱретлаш кучылтмо ӱзгар. 33. Химический элемент. 34. Руш художник, передвижник.

Кӱшыч ӱлыкӧ: 1. Арулык. 2. Марий фольклорым шымлыше. 3. Вӱдыштӧ илыше тупрӱдыдымӧ животный. 4. Ӱдыр лӱм. 5. Шернур да Морко районласе ял. 6. Карелийысе ер. 8. Еҥ. 9. Почан шӱдыр. 15. Искусствын видше. 16. Шабдар Осыпын йоча повестьше. 19. Кайык. 20. Кугу сӱрет. 22. Имне дене кошташ орва. 23. Пӧртым ырыкташ кучылтмо ӱзгар. 24. Китайысе ола. 25. Элысе ик калык. 29. Сӱрет. 30. Чурийысе тамга.

М. КУЗЬМИНА ямдылен.

Шернур район,
Кугэнер.

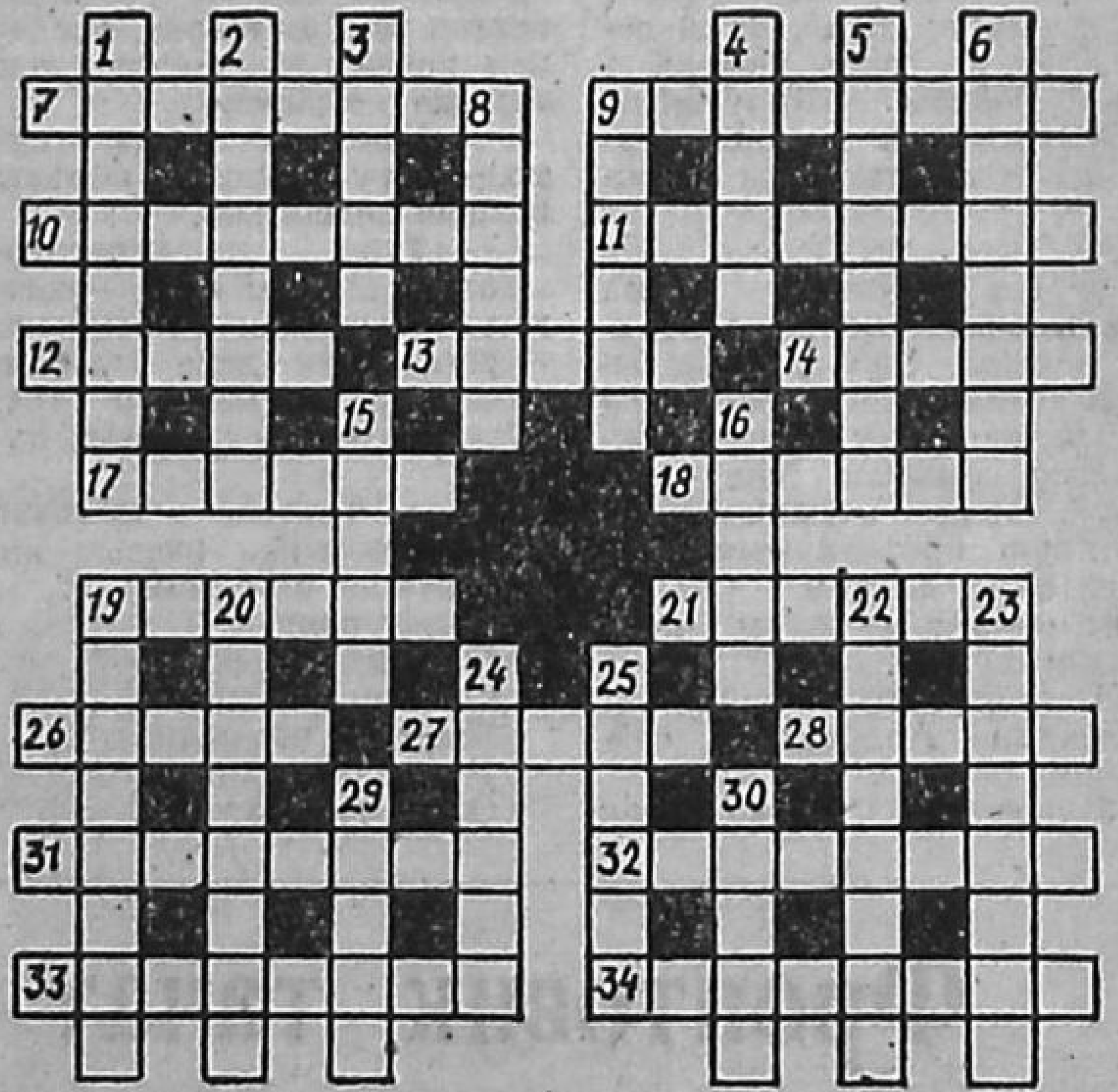

7 январьыште печатлалтше крассвордлан вашмут

Шола гыч пурлашке: 1. Комыля. 4. Статор. 8. Про. 10. Генератор. 11. Регламент. 13. Анык. 14. Диссонанс. 15. Шыде. 18. Угра. 19. Фокус. 20. Сузы. 21. Луй. 25. Кӱр. 27. Автобиографий. 29. «Интернационал». 32. Куэ. 34. Кас. 36. Крит. 37. Дрель. 38. Кино. 41. Лупа. 42. «Передовик». 43. Куат. 46. Кремленки. 47. «Автономий». 48. Йӧн. 49. Сводка. 50. Дракон.

Кӱшыч ӱлыкӧ: 1. Кандывуй. 2. Муро. 3. Латвий. 5. Тагына. 6. Трай. 7. «Рвезылык». 8. Проскови. 9. Оренбург. 10. Глагол. 12. Тренер. 16. Провинций. 17. Кулинарий. 22. Учжоу. 23. Шолем. 24. Майор. 26. Ӱжака. 28. Ора. 30. Норвегий. 31. Целлофан. 32. Карлык. 33. «Экспресс». 34. Кочушмен. 35. Статуй. 39. Чеснок. 40. Пистер. 44. Олмо. 45. Шпек.

* * *

Тиде кроссвордлан вашмутым Морко район гыч В. Александров, Советский район гыч В. Пермяков, Шернур район гыч М. Кузьмина (тудо тыгак первый гана ыштыме кроссвордшым колтен, тудым таче тыланда темлена), Морко поселко гыч В. Алексеев колтеныт. Но южо йодышлан вашмутым але йоҥгылыш воҙеныт, але ончыкташак монденыт.

А вот Владимирский областьысе Ковров олаште илыше В. Новиков деч 1 январьысе кроссвордлан вашмут кызыт гына толын шуын. Но тудат чыла йодышлан чын вашештен кертын огыл.

„Марийская правда" газет воза

Газетын черетан рушарня выпускшо лектын. Тудо «Ленин деч тунемына» редакционный заметка дене почылтеш.

Ик гектар пасу мош шога. Тидлан Л. Труханын «Младын акше» вуймутан материалже вашешта.

Т. Тележникова Морко районын пӧртылдымӧ «афганец-влак» нерген «Шинчавӱд» корреспонденцийыштыже каласкала.

Номерыште «Йошкар-Ола: кече почеш кече» страницым черетан выпускшо уло.

Редактор В. А. МАТЮШЕВ.

Редакцийын адресше:

424000, Йошкар-Ола, СССР Вооруженный Вийын 70-шо идалыкше урем, 20

Талукышто 300 номер лектеш.

Тираж 17 412.

Газетын индексше 52710

Телефон-влак:

Редактор — 5-08-40

Заместитель-влак — 5-25-36, 5-39-26

Приемный — 5-37-91

Ответственный секретарь — 5-35-73

Заместитель-влак — 5-39-36

ОТДЕЛ-ВЛАК:

Партийный илыш — 5-53-18

Идеологический — 5-54-34

Промышленность, строительство да транспорт — 5-54-89

Аграрный — 5-29-77

Совет паша да быт — 5-42-22

Культура, литература да искусство — 5-08-64

Информаций да письма — 5-39-19, 5-43-72

Кусарыше — 5-39-55.

Увертарымаш — 5-39-44

Газетын собкоржо-влак:

У Торъялыште — 9-15-19.

Моркышто — 9-16-86

Звениговышто — 9-22-83.

Оршанкышто — 2-17-38.

Марий АССР Госкомпечатьын республиканский полиграфическо-редакционный объединенийже

424700, Йошкар-Ола, Комсомольский урем, 112.

Э—0094. Заказ 1033.